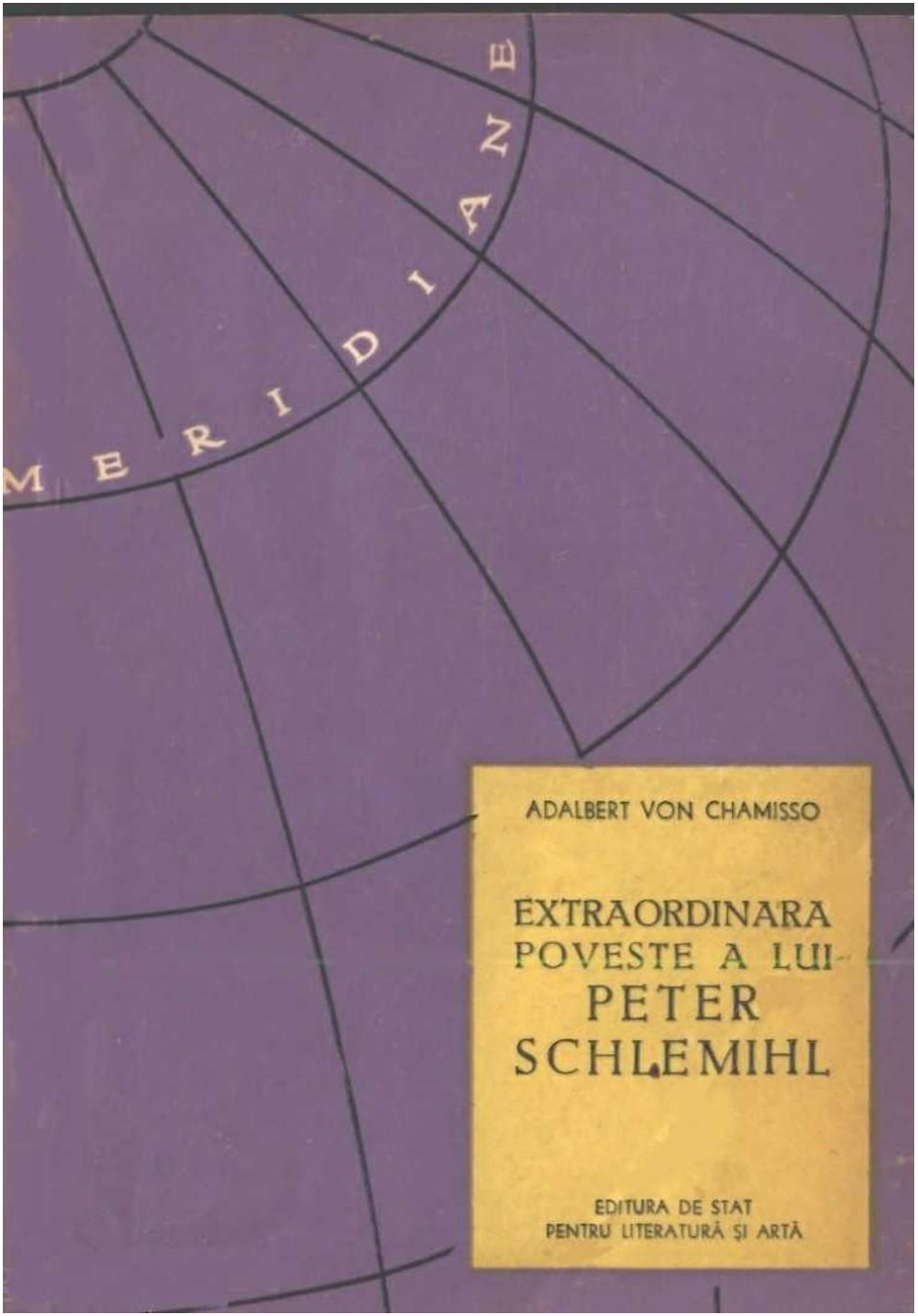

ADALBERT VON CHAMISSO

EXTRAORDINARA POVESTE A LUI PETER SCHLEMIHL

EDITURA DE STAT
PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

ADALBERT VON CHAMISSO
EXTRAORDINARA POVESTE A LUI PETER SCHLEMIHL

I

După o norocoasă călătorie pe mare, pentru mine însă foarte obositoare, am ajuns, în sfârșit, în port. De îndată ce am coborât pe uscat, mi-am luat micul meu calabalâc și, făcându-mi loc prin mulţime, am intrat în prima casă în faţa căreia atârna o firmă. Am cerut o cameră; m-a condus la mansardă un servitor, care, mai întâi, m-a măsurat din cap până-n picioare. I-am cerut apă și l-am rugat să-mi spună unde aș putea să-l găsesc pe domnul Thomas John.

— În faţa Porţii de Nord, prima vilă pe dreapta, o casă mare, nouă, cu plăci de marmură roșie şi albă și cu multe coloane.

Bun. Era încă prea devreme. Mi-am dezlegat bocceaua, am scos redingota neagră de curând întoarsă, m-am îmbrăcat cu hainele cele mai bune; am scos scrisoarea de recomandaţie și am pornit să-l găsesc pe omul care, după modestele mele nădejdi, avea să-mi fie de mare folos.

După ce am urcat toată Strada de Nord și am ajuns la Poartă, am zărit îndată coloanele casei strălucind printre frunzele copacilor. Așadar aici locuiește, mi-am zis eu. Mi-am lustruit pantofii cu batista, mi-am îndreptat cravata la gât și zicând un Doamne-ajută, am tras clopoţelul. Ușa se deschise. Pe coridor, trebui să mă supun unui interogatoriu; portarul binevoi să mă anunţe și avui cinstea să fiu poftit în parc, unde domnul John se plimba întovărășit de o mică societate. L-am recunoscut imediat după înfăţișarea sa mândră și mulţumită de sine. M-a primit foarte bine, cum primește orice bogătaș pe o biată haimana, s-a întors îndată spre mine și fără a-și părăsi societatea, mi-a luat scrisoarea.

— Da, da, e din partea fratelui meu, spuse el. De multă vreme n-am mai primit veşti de la el. E sănătos, nu-i așa? Și adresându-se celorlalţi, fără a mai aștepta răspunsul meu, arătă cu scrisoarea spre colină: Acolo am de gând să construiesc noua clădire.

Apoi rupse sigiliul, fără a-și întrerupe convorbirea care alunecă asupra bogăţiei.

— Cine nu posedă măcar un milion — adăugă el — acela este, să-mi fie cu iertăciune, un ticălos!

— Vai, cât este de adevărat! am strigat eu, biruit de emoţie.

Cred că vorbele mele i-au plăcut. Mi-a surâs, zicând:

— Rămâi aici, dragă prietene; poate că mai târziu voi găsi vreme să-ţi spun ce părere am în privinţa asta; arătă spre scrisoarea pe care o vârâ în buzunar, apoi se întoarse către ceilalţi.

Oferi braţul unei tinere doamne; ceilalţi bărbaţi făcură la fel alegându-și însoţitoarea care le plăcea. Și astfel perechile se îndreptară înspre o colină cu trandafiri înfloriţi.

M-am luat după ei, fără să stingheresc pe cineva, căci nimeni nu se sinchisea de mine. Mica societate era foarte bine dispusă: se flirta, sendea, se discuta din

când în când cu seriozitate despre lucruri frivole, iar alteori cu ușurinţă despre lucruri importante, se făceau glume pe seama prietenilor absenţi și a situaţiei lor. Eram cu totul străin, pentru a pricepe prea multe din cele spuse; și prea amărât, pentru a dezlega înţelesul unor asemenea șarade.

Iată-ne la boschetul de trandafiri. Frumoasa Fany — care, după cât se părea, era eroina zilei — vrând să rupă o creangă înflorită, se înţepă într-un spin și, ca și cum ar fi ţâșnit din trandafirii întunecaţi, o picătură de purpură apăru pe mina ei delicată.

Această întâmplare puse în mișcare întreaga societate. Era nevoie de un plasture englezesc. Un bătrânel uscăţiv, înalt și liniștit, care se afla lângă mine, dar pe care nu-l observasem încă, vârî mina în buzunarul îngust de la piept al hainei sale de tafta gri, croită după vechea modă franţuzească, scoase un portofel mic, îl deschise și oferi doamnei, cu o plecăciune umilă, ceea ce dorise. Aceasta îl primi fără să-i dea nicio atenţie și fără să-i mulţumească; rana fu bandajată și continuarăm să urcăm colina de pe care se putea zări atât labirintul înverzit al parcului cât și nemărginita perspectivă a oceanului.

Priveliștea era într-adevăr minunată și înălţătoare. La orizont, între talazurile întunecoase ale oceanului și albastrul cerului, apăru un punct strălucitor.

— *O* lunetă! strigă domnul John și, înainte ca servitorii să se poată pune în mișcare la chemarea stăpânului, bătrânelul cărunt îşi vârî mâna în buzunarul hainei, scoase o lunetă Dollond, pe care, cu o plecăciune plină de respect, o întinse domnului John. Acesta o puse imediat la ochi și dădu de știre societăţii că este vaporul care plecase în ajun și care acum era reţinut în rada portului din pricina vântului potrivnic. Luneta trecu din mână în mână, dar nu se mai întoarse la proprietarul ei; iar eu priveam plin de mirare la bărbatul acela ciudat și nu mă puteam dumiri cum de încăpuse un instrument atât de mare în buzunarul lui atât de mic; niciunul dintre oaspeţi, însă, nu părea să observe acest fapt, și nimeni nu se mai ocupa de bătrânelul uscăţiv, după cum nu se ocupa de mine.

S-au servit răcoritoare și fructe dintre cele mai rare, în vasele cele mai scumpe. Domnul John făcea el însuși onorurile casei cu o graţie sprintenă și, pentru a doua oară, îmi adresă cuvântul:

— Hai tinere, mănâncă, de așa ceva n-ai avut parte pe vapor!

Am făcut o plecăciune; el însă nici n-a observat-o, căci începuse numaidecât să vorbească cu altcineva.

Oaspeţii s-ar fi odihnit cu plăcere pe pajiștea de pe coasta colinei, de unde priveliștea se desfășura în faţa ochilor, dar se temeau că pământul e umed.

— Ce minunat ar fi — spuse cineva — dacă am putea așterne aici niște covoare turcești.

Dorinţa nici nu fusese încă bine exprimată că bătrânelul în haina cenușie și virâse mina în buzunar și cu o expresie modestă, ba chiar smerită, îşi dădea osteneala să scoată din el un covor turcesc ţesut cu fir de aur. Servitorii se repeziră să-l ia, ca și cum ar fi fost cel mai firesc lucru, și-l întinseră pe locul dorit. Oaspeţii se așezară pe el, fără prea multă ceremonie; eu însă mă uitam surprins când la

bătrânel, când la buzunar, când la covorul care avea peste douăzeci de pași lungime și zece lăţime și mă frecam la ochi neștiind ce să cred, mai ales că nimeni nu găsea nimic neobișnuit în toate astea.

Aș fi fost tare bucuros să primesc unele lămuriri despre omul acesta, să aflu cine e, dar nu știam cui să mă adresez, căci mă temeam mai mult de domnii servitori decât de domnii serviţi.

Mi-am luat, totuși, inima în dinţi și m-am apropiat de un tânăr care stătuse mai retras și care îmi părea mai puţin arătos decât ceilalţi. L-am rugat pe șoptite să-mi spună cine este omul acela serviabil, în haine gri.

— Acesta, care arată ca un capăt de aţă scăpată din ac?

— Da, care stă singur.

— Nu-l cunosc, mi-a răspuns el, și am avut impresia că, pentru a evita o conversaţie mai lungă cu mine, s-a întors și a început să vorbească cu altcineva despre lucruri fără nicio importanţă.

Soarele începuse să strălucească mai tare, devenind supărător pentru doamne. Frumoasa Fany se adresă leneșă, în treacăt, omului în gri, căruia, după câte știu, nu-i vorbise nimeni până în clipa aceea și-l întrebă dacă nu cumva avea la el, din întâmplare, un cort? El răspunse cu o plecăciune atât de adâncă, ca și cum i s-ar fi făcut o onoare cu totul nemeritată și, vârând mina în buzunar, îl văzui cum scoate pânză, pari, sfori, cârlige, în fine, tot ce trebuie pentru un cort minunat. Tinerii dădură o mână de ajutor, cortul fu întins, acoperind întreaga suprafaţă a covorului, și nimeni nu găsea nimic extraordinar în toate acestea.

Nu prea mă simţeam în largul meu, ba chiar începuse să mă cuprindă spaima, mai ales când, la o nouă rugăminte exprimată în preajmă-i, l-am văzut pe bătrân scoţând din buzunar trei cai de călărie! Repet: trei cai, mari, negri și cu șaua pe ei! Închipuiește-ţi! Trei cai înșeuaţi, din același buzunar din care apăruse un portofel, o lunetă, un covor lung de douăzeci și lat de zece pași și un cort de aceeași mărime, cu stâlpii și toate cele de trebuinţă! Dacă n-aș putea jura că l-am văzut chiar eu cu ochii mei, desigur că nu m-ai crede.

Oricât de încurcat și de smerit părea să fie omul acela, oricât era de nebăgat în seamă, totuși faţa lui palidă, de la care nu-mi puteam lua ochii, începuse să mă îngrozească în așa măsură încât nu mai eram în stare s-o privesc.

M-am hotărât să mă retrag nebăgat în seamă, lucru care mi se părea destul de ușor, ţinând seama de rolul neînsemnat pe care-l jucam. Voiam să mă întorc în oraș și să viu într-o altă zi să-mi încerc norocul la domnul John și, dacă nu m-ar fi părăsit curajul, chiar să întreb despre omul straniu, îmbrăcat în gri. Numai de-aș avea norocul să scap!

Tocmai izbutisem să mă strecor pe lângă boschetul de trandafiri, în jos, spre vale, și mă aflam pe o pajiște neîmprejmuită când, de teamă de a nu fi văzut călcând iarba, mi-am aruncat privirea în jur. Închipuiește-ţi spaima care m-a cuprins când l-am zărit îndărătul meu pe omul în gri care se apropia de mine. Își scoase îndată pălăria și făcu o plecăciune adâncă, așa cum nimeni nu-mi mai făcuse până atunci. Era în afară de orice îndoială că omul dorea să-mi vorbească și eu nu

puteam să-l împiedic, dacă nu voiam să par lipsit de educaţie. M-am descoperit și eu, am făcut o plecăciune și am rămas așa, cu capul gol în soare și încremenit de parcă aș fi prins rădăcini. Îl priveam ţintă, înspăimântat ca o pasăre fascinată de un șarpe. El însuși părea stingherit; nu-și ridica privirea din pământ, mă mai salută de câteva ori, se apropie și îmi vorbi cu o voce înceată, nesigură, ca un cerșetor:

— Rog pe domnul să-mi ierte îndrăzneala că îmi permit să-i vorbesc în modul acesta neobișnuit. Aș vrea să vă fac o rugăminte. Îngăduiţi-mi, vă rog…

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnul meu! izbucnii eu, ce pot face eu pentru un om care…

Șovăiam amândoi și mi se pare că ne înroșiserăm. După o clipă de tăcere, el reluă:

— În scurtul timp cât am avut norocul să mă aflu în preajma domniei voastre, am putut admira de câteva ori, îngăduiţi-mi să vă declar, domnul meu, prea frumoasa umbră pe care o aruncaţi în lumina soarelui cu un nobil dispreţ vădit — această superbă umbră care se găsește aici, la picioarele domniei voastre.

Iertaţi-mi, vă rog, propunerea oarecum îndrăzneaţă. Oare nu aţi fi dispus să-mi cedaţi umbra?

Omul în gri tăcu, iar eu simţeam cum îmi vâjâie capul. Ce trebuie să cred despre cererea aceasta atât de stranie, de a mi se cumpăra umbra? Trebuie să fie nebun, mi-am spus eu; și, pe un ton blajin, care se potrivea întru totul cu glasul său smerit, i-am răspuns:

— Ei bine! bunul meu prieten, oare nu vă este de ajuns propria dumneavoastră umbră? Târgul pe care mi-l propuneţi mi se pare foarte straniu.

El mă întrerupse imediat:

— Am în buzunar unele lucruri ce nu vor părea tocmai fără valoare în ochii domniei voastre; pentru această nepreţuită umbră, nu m-aș da în lături de la suma cea mai ridicată.

Mi-am amintit de buzunarul lui și am simţit că mă trec fiorii. Nu înţelegeam cum de-am putut să-l numesc prieten! I-am vorbit din nou și am încercat, pe cât mi-a fost în putinţă, să-mi repar greșeala printr-o politeţe desăvârșită.

— Dar, domnul meu, vă rog să iertaţi pe prea supusul dumneavoastră servitor; însă nu prea înţeleg ce vreţi să spuneţi: cum e posibil ca umbra mea…

El mă întrerupse:

— Vă cer numai încuviinţarea de-a ridica chiar acum această nobilă umbră, ca s-o iau cu mine; cum voi face, aceasta este treaba mea. În schimb, ca dovadă a recunoștinţei pe care v-o port, las la aprecierea domniei voastre să alegeţi ce doriţi din micile comori pe care le port în buzunar: iarba fiarelor, rădăcină de mătrăgună, bănuţul fermecat, talerul hoţilor, faţa de masă a pajului Roland, un pitic năzdrăvan, toate la preţul la care vă place; totuși, cred că acestea nunseamnă nimic pentru

domnia voastră: luaţi mai bine pălăria lui Fortunatus[1], refăcută de curând și pentru totdeauna, sau, uite, punga lui care nu se golește niciodată.

— Punga lui Fortunatus? îi luai eu vorba din gură, căci oricât de mare mi-ar fi fost frica, el izbutise să mă ameţească cu un singur cuvânt.

Simţeam cum se învârtește pământul cu mine și vedeam în faţa ochilor numai ducaţi de aur.

— Rog pe domnul să binevoiască a aprecia și controla acest săculeţ.

Băgă mâna în buzunar și scoase o pungă măricică, din piele tare de Cordoba, legată cu două șireturi de piele, pe care mi-o înmână. O luai și scosei zece monede de aur; apoi alte zece și încă zece; îi apucai mina repede:

— Fie! încheiem târgul; îmi daţi punga și vă dau umbră.

Bătu palma cu mine, îngenunche fără zăbavă în faţa mea și-l văzui cum, încet, cu o îndemânare demnă de admirat, desprinse umbra de pe iarbă, cât era de lungă, o ridică, o înfășură și în fine o băgă în buzunar.

Se sculă, îmi făcu o nouă plecăciune și porni spre boschetul de trandafiri.

Avui impresia că râdea în barbă. Eu însă strângeam tare punga în mină; de jur-împrejur pământul strălucea în soare, dar eu încă nu reușeam să-mi vin în fire.

II

Mi-am revenit în cele din urmă și m-am grăbit să părăsesc locul acela de unde nu mai aveam ce nădăjdui. Mai întâi mi-am umplut buzunarele cu aur, apoi mi-am legat bine punga de gât și am vârât-o în sân. Am ieșit neobservat, din parc, m-am îndreptat spre șosea și am luat-o pe drumul care ducea spre oraș. Cum mergeam așa dus pe gânduri, apropiindu-mă de poarta orașului, am auzit deodată pe cineva strigând în urma mea:

— Domnișorule! Hei, domnișorule! Ascultă!

M-am uitat înapoi, era o bătrânică:

— Domnule, fiţi atent; v-aţi pierdut umbră.

— Mulţumesc, mătușico! i-am spus eu și i-am aruncat o monedă de aur pentru sfatul ei bun; apoi am luat-o pe sub pomi.

La poarta orașului, am auzit fără voie un paznic care zicea:

— Unde și-o fi lăsat domnul acesta umbra?

Și, îndată după aceea, niște femei exclamară:

— Sfântă Fecioară! Bietul om nu are umbră!

Toate acestea începeau să mă supere și mă feream cu grijă să mai trec pe la soare. Dar lucrul acesta nu se putea face pretutindeni. De pildă, pe Breites Strasse, unde am ajuns în curând și am încercat să traversez, spre ghinionul meu, tocmai

---

[1] Erou dintr-o carte populară germană din secolul al XV-lea, posesor al unei pungi din care aurul nu se isprăvea niciodată. Povestea spune că aurul acesta nu a adus decât nenorocire lui Fortunatus.

în vremea când ieșeau copiii de la școală.

Un blestemat de ștrengar cocoșat — parcă îl văd şi acum — a observat imediat că-mi lipsește umbră. Ţipând cât îl ţinea gura, mă arăta la toţi copiii, care au și început să-și bată joc de mine, aruncând cu bulgări și strigând:

— Oamenii cumsecade obișnuiesc să-și ia umbra cu ei când merg prin soare!

Pentru a scăpa de ei, le-am aruncat aur cu amândouă mâinile și am sărit într-o trăsură pe care mi-o aduseseră niște oameni miloși.

Îndată ce m-am văzut singur, am început să plâng amar. Trebuia să presimt asta: dacă în lumea noastră aurul este mai puternic decât virtutea și meritul, cu atât mai vârtos, chiar mai mult decât aurul, trebuia să valoreze umbra; și așa cum înainte îmi sacrificasem averea pentru conștiinţă, acum îmi sacrificasem umbra numai pentru bani. Ce mai puteam, ce-mi mai era hărăzit pe pământul acesta?

Eram încă foarte tulburat, când trăsura se opri în faţa vechiului han. Mă îngrozeam numai la gândul că trebuie să urc din nou în odaia aceea mizerabilă, de la mansardă. Am rugat, deci, să mi se aducă lucrurile jos și am luat în primire, cu dispreţ, bagajul meu sărăcăcios. Am împărţit câteva monede de aur și am poruncit să fiu condus la cel mai elegant hotel. Clădirea era așezată cu faţa spre nord, așa că nu mai trebuia să mă tem de soare. I-am dat birjarului aur, am cerut cele mai bune camere și m-am încuiat imediat înlăuntru.

Și-atunci, ce crezi că am făcut? Ah! dragul meu Chamisso, această mărturisire, chiar faţă de tine, mă face să roșesc. Am scos din sân punga aceea blestemată și, cu un fel de furie care creștea în sufletul meu asemenea unui incendiu hrănindu-se din sine însuși, am răsturnat din ea aur, tot mai mult aur, împrăștiindu-l pe podea, călcându-l în picioare și făcându-l să zornăie și aruncând grămadă peste grămadă din metalul acesta blestemat, desfătându-mi biata mea inimă cu luciul și sunetul lui până ce, sleit, am căzut eu însumi peste movila de aur, scormonindu-l cu unghiile, tăvălindu-mă pe el.

Astfel, trecu ziua și seara. Nu am deschis nicio clipă ușa și noaptea m-a găsit zăcând pe aur.

Apoi, m-a biruit somnul.

Te-am visat; se făcea că stăteam după ușa cu geamuri din odăiţa ta și te vedeam la masa de lucru, lângă un schelet și un mănunchi de plante uscate. În faţa ta se aflau deschise volumele lui Haller, Humboldt și Linne[2] iar pe canapea se afla un volum de Goethe și Inelul fermecat[3]. Mă uitam îndelung la tine, la fiecare obiect din cameră, apoi din nou la tine, însă tu nici nu te mișcai, nici nu respirai. Erai mort.

M-am trezit. Părea să fie încă foarte devreme.

---

[2] Albrecht von Haller, naturalist și poet elvețian (1708-1777); Alexander von Humboldt, naturalist german faimos și prin opere de geografie (1769-1859); Karl von Linne, naturalist suedez (1707-1778).

[3] Roman cavaleresc de Fouque.

Ceasul meu stătuse. Eram ca zdrobit și pe deasupra însetat și flămând; de dimineaţa trecută nu mai mâncasem nimic. Am dat la o parte, cu indignare și dezgust, aurul acela cu care mai înainte îmi mângâiasem sufletul bolnav, iar acum, necăjit, nu mai știam ce să fac cu el. Nu putea să rămână așa, pe podea. Am încercat să-l bag înapoi în pungă — zadarnic. Niciuna din ferestrele mele nu dădea înspre mare. M-am hotărât deci să-l strâng, ostenind și chinuindu-mă și să-l duc într-o odaie alăturată, unde l-am băgat într-un dulap. Mi-am păstrat doar câţiva pumni de monede. După aceea, m-am târât epuizat până la un fotoliu și am așteptat ca lumea să înceapă să se miște prin hotel. Îndată ce mi-a fost posibil am cerut de mâncare și l-am chemat pe hotelier.

Am discutat cu el despre aranjarea viitoarei mele locuinţe. Mi-a recomandat, pentru serviciul meu personal, pe un anume Bendel, care mă câştigă imediat prin expresia feţei sale de om credincios și destoinic. Acesta a fost omul al cărui devotament m-a mângâiat de-a lungul unei vieţi mizerabile și care m-a ajutat să-mi suport soarta nemiloasă. Mi-am petrecut toată ziua în cameră discutând cu servitori fără stăpân, cu cizmari, cu croitori și cu negustori. Mi-am aranjat casa cumpărând îndeosebi foarte multe lucruri de valoare și pietre scumpe, numai ca să pot scăpa întrucâtva de mormanul de aur.

Mi se părea însă că grămada nu voia să scadă deloc.

Cât privește starea mea sufletească, în tot acest timp, mă zbăteam în cele mai groaznice îndoieli. Nu îndrăzneam să fac un pas dincolo de ușă, iar seara aprindeam în salon patruzeci de luminări de teama de a nu rămâne pe întuneric, îmi aminteam de cumplita întâmplare cu școlarii. M-am hotărât, cu toate că pentru așa ceva îmi trebuia mult curaj, să mai încerc încă o dată opinia publică. Erau tocmai niște nopţi cu lună plină. Într-o seară, târziu, mi-am aruncat pe umeri o pelerină largă, mi-am tras pălăria pe ochi și m-am furișat afară din casă, tremurând ca un răufăcător. Abia într-un loc îndepărtat, am ieșit întâia oară din umbra caselor, la adăpostul cărora mă strecurasem, în lumina lunii, dornic să-mi aflu soarta din gura trecătorilor.

Cruţă-mi, dragă prietene, durerea de a-ţi povesti cele ce am fost silit să îndur. Femeile îmi arătau adesea toată mila pe care le-o inspiram și care-mi zdrobea sufletul la fel ca și batjocura tinerilor, sau dispreţul trufaș al bărbaţilor — mai ales al celor grași și pântecoși, care aruncau în urma lor o umbră enormă. Un înger de fată, care se plimba sfioasă în tovărășia părinţilor, fără să-și ridice privirea, și-a îndreptat întâmplător spre mine ochii ei strălucitori; am văzut cum a tresărit, observând că nu am umbră, cum și-a acoperit faţa ei frumoasă cu voalul, a lăsat capul în jos și a trecut mai departe, fără să scoată niciun cuvânt.

N-am mai putut îndura. Am izbucnit într-un plâns amar și, clătinându-mă, m-am retras din nou în întuneric, cu inima zdrobită. Am fost silit să mă sprijin de ziduri pentru a-mi continua drumul și astfel, cu pași șovăitori, am ajuns acasă într-un târziu.

În noaptea aceea n-am putut dormi. A doua zi, prima mea grijă a fost să-l caut pe omul cu haina gri. Poate reușeam să-l regăsesc și ce fericit aș fi fost dacă și el

ar fi regretat ca și mine târgul nebunesc pe care-l făcuserăm. L-am chemat pe Bendel: mi se părea că e destul de priceput și că știe foarte bine să se descurce, i-am descris exact omul în a cărui stăpânire se afla comoara fără de care viaţa mea n-ar fi fost decât un chin. I-am spus ziua și locul unde l-am văzut, i-am descris pe toţi cei care au fost de faţă, adăugând pe deasupra și amănuntul acesta: să se intereseze exact de o lunetă, sistem Dollond, de un covor turceseţ esut cu fire de aur, de un cort și, în fine, de o pereche de cai negri de călărie, lucruri a căror poveste — fără a-i preciza în ce chip — era strâns legată de omul enigmatic, nebăgat în seamă de nimeni, dar a cărui apariţie îmi distrusese liniștea și fericirea.

Îndată ce am terminat de vorbit, am scos atât de mult aur încât abia-l puteam duce, punând pe deasupra pietre preţioase și bijuterii de o valoare și mai mare.

— Bendel — i-am spus eu — toate acestea netezesc multe drumuri și înlătură piedici ce par de netrecut. Nu te zgârci după cum nici eu nu mă zgârcesc, du-te și dacă vrei să-l bucuri pe stăpânul tău, întoarce-te cu o veste bună; e singura sa nădejde.

Bendel plecă. Într-un târziu se întoarse trist.

Niciunul din servitorii domnului John, niciun musafir — stătuse de vorbă cu toţi — nu-și puteau aminti de omul cu haina cenușie. Luneta cea nouă se afla acolo, dar nimeni nu știa de unde răsărise; cortul și covorul se găseau încă întinse și aranjate pe aceeași colină; servitorii lăudau bogăţia stăpânului lor, dar niciunul nu știa de unde fuseseră aduse aceste lucruri preţioase și noi. Stăpânul însuși se bucura de ele și nu se sinchisea că nu știe de unde le are; caii se aflau în grajdurile domnișorilor care-i călăriseră, iar aceștia lăudau generozitatea domnului John, care li-i dăruise chiar în ziua aceea.

Aceasta era tot ce reieșea din povestirea amănunţită a lui Bendel, al cărui zel și pricepere merita multă laudă, deși rezultatul nu era cel dorit. L-am concediat amărât, rugându-l să mă lase singur.

— Am spus stăpânului meu — începu el din nou — tot ce am aflat în chestiunea care îl interesează atât de mult. Îmi mai rămâne să vă transmit cele ce mi-a spus azi-dimineaţă cineva, pe care l-am întâlnit chiar în faţa ușii, pe când plecam în cercetarea care s-a sfârșit într-un chip atât de nenorocos. Iată chiar cuvintele pe care mi le-a comunicat necunoscutul: „Spune-i domnului Peter Schlemihl că n-o să mai aibă ocazia să mă vadă pe aici, deoarece am de gând să plec într-o călătorie pe mare și un vânt prielnic îmi spune că e tocmai timpul să mă îndrept spre port. Dar, exact de astăzi într-un an, voi avea din nou onoarea să mă prezint la domnia sa, pentru a-i face o altă propunere, poate mai avantajoasă.

Salută-l respectuos din partea mea și asigură-l, te rog, de întreaga mea recunoștinţă!” L-am întrebat cine este, însă el mi-a răspuns că dumneavoastră îl cunoaşteţi foarte bine.

— Cum arăta acest om necunoscut? am întrebat eu ca lovit de o presimţire.

Și Bendel mi l-a descris pe omul cu haina cenușie, din cap până-n picioare, fără să scape niciun amănunt — adică exact așa cum o spusese el însuși mai înainte, vorbind de omul pe care-l căuta.

— Nenorocitule! i-am strigat eu frângându-mi mâinile. Era chiar el!

Abia atunci se lumină mintea lui Bendel.

— Da, da, el era… el era, desigur! zise Bendel îngrozit, și eu, orbul, eu, prostul, nu l-am recunoscut, nu l-am recunoscut spre nenorocirea stăpânului meu!…

Izbucni într-un plâns sfâşietor, aruncându-și învinuirile cele mai grele și desperarea lui îmi umplu sufletul de milă. Îl liniștii, asigurându-l că nu puneam deloc la îndoială buna lui credinţa, apoi îl trimisei în port pentru a da cumva de urmele acestui om misterios.

Dar chiar în dimineaţa aceea, câteva vapoare, reţinute în port de vânturi neprielnice, plecaseră în mai multe direcţii, spre diferite ţărmuri îndepărtate și omul misterios dispăruse fără urmă, ca o umbră.

III

La ce i-ar putea folosi aripile celui ferecat în lanţuri grele? Dacă le-ar avea, desperarea lui nu ar mai avea margini!

Zăceam ca Faffner [4] lângă comoara lui, departe de orice mângâiere omenească, nenorocit în mijlocul bogăţiilor pe care nu le mai doream, ci pe care le blestemam, deoarece din cauza lor mă vedeam înstrăinat de tot ce e viaţă omenească. Păstrând numai pentru mine tristul meu secret, mă temeam și de ultimul dintre servitorii mei, pe care aveam tot dreptul să-l invidiez: el avea o umbră, el putea să umble prin soare.

Mă tânguiam singur în odăile mele, ziua și noaptea, și mâhnirea îmi rodea sufletul.

Un singur om se topea de întristare sub ochii mei: credinciosul Bendel; nu contenea să se chinuie, făcându-și învinuirea că ar fi înșelat buna-credinţă a stăpânului său, pentru că nu recunoscuse pe omul după care fusese trimis și care era în strânsă legătură cu tristul meu destin. Dar eu nu-l învinuiam. Eu recunoșteam numai în toată această întâmplare, puterea fabuloasă a necunoscutului.

Pentru a nu lăsa nimic neîncercat, l-am trimis într-o bună zi pe Bendel cu un inel al cărui briliant preţuia nespus de mult, la cel mai renumit pictor din oraș, rugându-l să mă viziteze. Acesta veni, eu îndepărtai servitorii, încuiai ușile, mă așezai lângă el și, după ce-i lăudai arta, ajunsei cu strângere de inimă la dorinţa mea, după ce mai întâi îi cerusem să-mi tăgăduiască cea mai deplină discreţie.

— Domnule profesor, aţi putea să pictaţi o umbră falsă unui om care, printr-o întâmplare nefericită, și-a pierdut umbra?

— O umbră pe un fond luminos?

— Da, asta aș dori.

— Dar — mă iscodi el mai departe — prin ce întâmplare, prin ce neatenţie și-a putut pierde umbra?

---

[4] Monstru din mitologia scandinavă, care păzea comorile Nibelungilor.

— Nu are nicio importanţă cum s-au petrecut lucrurile. Totuși — începui eu să mint cu nerușinare — vă voi spune că, în Rusia, unde acest om a făcut o călătorie iarna trecută, i s-a întâmplat că pe un ger năprasnic i-a îngheţat umbra pe pământ atât de strașnic încât n-a mai putut-o dezlipi.

— Umbra falsă pe care aș putea-o picta pentru dânsul — răspunse profesorul — ar putea să se piardă din nou, la cea mai mică mișcare, și aceasta cu atât mai mult cu cât omul acela n-a fost în stare să-și păstreze nici măcar propria-i umbră cu care s-a născut, după cum reiese din cele povestite de dumneavoastră.

Cine nu are umbră să nu meargă pe la soare. Acesta este cel mai cuminte și cel mai sigur lucru ce-i rămâne de făcut!

Pictorul se sculă și plecă, aruncându-mi o privire sfredelitoare, pe care n-am fost în stare să i-o susţin. Căzui din nou pe scaun, și-mi ascunsei faţa în mâini.

Așa m-a găsit Bendel când a intrat în cameră. Văzând durerea stăpânului său, a vrut să se retragă încet, respectuos. Am ridicat privirea și copleșit de mâhnire am simţit nevoia să i-o împărtășesc și lui.

— Bendel — am strigat eu — Bendel, tu, singurul om care-mi vede și-mi respectă durerea, fără să vrea să-i afle cauza; singurul om care-mi împărtășește suferinţa și mă slujește cu credinţă; vino lângă mine, Bendel, și rămâi cel mai bun prieten al meu. Nu ţi-am ascuns comorile mele și nu vreau să-ţi ascund nici suferinţa mea. Bendel, nu mă părăsi. Bendel, mă vezi bogat, darnic și bun și îţi închipui că lumea ar trebui să se prosterneze în faţa mea, și, cu toate acestea, mă vezi fugind și ascunzându-mă de ea. Bendel, lumea m-a judecat aspru și m-a gonit și poate că tu însuţi îţi vei întoarce faţa de la mine când vei afla îngrozitorul meu secret. Bendel, sunt bogat, darnic și bun, dar, vai, Dumnezeule, nu mai am umbră!

— Nu mai aveţi umbră! exclamă Bendel, îngrozit; și lacrimi fierbinţi i se rostogoliră iarăși pe obraji. Vai mie! continuă dânsul, că m-am născut să slujesc un stăpân fără umbră.

Tăcu, iar eu rămăsei cu fata în mâini.

— Bendel — am adăugat după un răstimp, tremurând — acum cunoști toată taina mea; acum poţi să mă trădezi. Du-te și depune mărturie împotriva mea.

Mi s-a părut că luptă din greu cu sine însuși; dar, până la urmă, a căzut la picioarele mele și mi-a apucat mâna pe care a udat-o cu lacrimi.

— Nu! strigă el. Orice ar crede lumea, eu nu pot și nu vreau să părăsesc pe bunul meu stăpân numai pentru că și-a pierdut umbră. Mă voi purta ca un om drept, dacă nu ca unul înţelept: îmi voi da toată silinţa să vă ajut iar dacă nu voi izbuti, voi plânge alături de dumneavoastră.

L-am îmbrăţișat, admirând devotamentul său atât de neobișnuit; căci eram convins că nu o face pentru aur.

De atunci, viaţa și soarta mea se schimbaseră întrucâtva. Nu se poate descrie cu câtă pricepere știa Bendel să-mi acopere infirmitatea.

Mă întovărășea pretutindeni și se așeza înaintea mea; prevăzând totul, luând măsuri și, acolo unde era vreun pericol, acoperindu-mă repede cu umbra lui, căci era mai mare și mai puternic decât mine. Astfel m-am încumetat să intru din nou

între oameni și am început să joc un rol în societate. Desigur că a trebuit să fac pe originalul. Bogaţilor le stau bine asemenea ciudăţenii și, atâta timp cât adevărul a rămas ascuns, m-am bucurat de onoare și stima ce se cuvenea bogăţiei mele. Liniștit, așteptam să se împlinească anul și să primesc vizita făgăduită de enigmaticul necunoscut.

Îmi dădeam prea bine seama că nu puteam să mai rămân într-o localitate unde mai fusesem văzut fără umbră și unde puteam fi descoperit ușor. De asemeni, îmi reaminteam — dar poate că numai eu și altul nimeni — chipul în care mă prezentasem în faţa domnului John, și faptul acesta constituia pentru mine o amintire penibilă. De aceea voiam să fac aici doar un fel de repetiţie pentru a mă putea prezenta aiurea mai bine și cu mai multă siguranţă, dar se găsi ceva ce mă ţinu legat de vanitatea mea câtva timp; căci în om, ca și în fundul mării, ancora nu se prinde decât de partea cea mai sigură.

Frumoasa Fany, pe care o întâlneam pentru a treia oară, îmi dădea, fără ași aminti că mă mai văzuse vreodată, o oarecare atenţie, căci acum eram glumeţ și spiritual. Când vorbeam, eram ascultat și eu însumi nu știam cum de-mi însușisem arta de a întreţine atât de ușor o conversaţie. Credinţa că făcusem o bună impresie asupra frumoasei doamne mă transformase în măscărici, lucru pe care, de fapt, ea îl și urmărise, și de atunci îmi dădeam toată osteneala să mă ţin după dânsa în amurg sau prin locuri umbrite. Aveam ambiţia deșartă să-i stârnesc interesul și până la urmă, cu toate încercările mele, n-am mai fost în stare să-mi vin în fire din această ameţeală.

Dar de ce să-ţi mai înșir atâtea amănunte despre această banală poveste?

Tu însuţi mi-ai spus-o de-atâtea ori în legătură cu diferiţi oameni de vază. În acest joc învechit și prea cunoscut, în care eu jucam un rol atât de obișnuit, interveni însă o catastrofă neașteptată, atât pentru noi cât și pentru ceilalţi.

Într-o minunată seară invitasem într-o grădină neluminată, după cum obișnuiam, o mulţime de cunoscuţi. Mă plimbam la braţ cu stăpâna inimii mele, la o oarecare depărtare de locul unde se aflau ceilalţi invitaţi, și încercam să-i șoptesc vorbe dulci: Ea privea în jos, răspunzând ușor strângerii mele de mină și deodată apăru în spatele nostru luna, ieșind din nori, și Fany nu văzu așternându-se la picioarele noastre decât umbra ei. Tresări și mă privi încremenită; se uită din nou în jos, căutându-mi umbră. Și ceea ce se petrecea în sufletul ei în clipa aceea, i se zugrăvea pe faţă într-un mod atât de ciudat, încât aș fi izbucnit într-un hohot zgomotos de râs, dacă nu mi-ar fi îngheţat și mie sângele în vine.

Ea a căzut leșinată în braţele mele, iar eu dându-i drumul, am trecut ca o săgeată printre musafirii înspăimântaţi și, ieșind pe poartă, m-am aruncat în prima trăsură care aștepta acolo și m-am reîntors în oraș unde făcusem greșeala să-l las pe bunul meu Bendel. Acesta se sperie când mă văzu; un singur cuvânt îl făcu să înţeleagă totul. Numaidecât fură puși caii la diligenţă. Am luat cu mine un singur servitor, pe un anume Rascal, un pungaș șiret, care îmi câștigase simpatia prin abilitatea sa și care nu putea bănui nimic din cele întâmplate.

În aceeași noapte am parcurs zeci de mile. Bendel rămăsese în urmă pentru a lichida socotelile casei, pentru a împărţi aur și pentru a-mi aduce, apoi, strictul necesar. Când, a doua zi, m-a ajuns din urmă, m-am aruncat în braţele lui, jurându-i să nu mai fac prostii ci, dimpotrivă, să fiu pe viitor mai prevăzător.

Ne-am continuat călătoria fără niciun popas, am trecut graniţa și munţii și abia de partea cealaltă, separat prin acest parapet de locul nenorocirilor mele, m-am lăsat convins să ne oprim într-o localitate balneară, apropiată și foarte puţin populată, ca să mă odihnesc după atâtea frământări.

IV

Trebuie să trec repede, în povestirea mea, peste un răstimp asupra căruia aș zăbovi cu drag dacă aș mai fi în stare să trezesc din nou amintirea duhului său viu. Dar forţa, care-l însufleţea și care ar putea să-l reîmprospăteze, este acum sleită și, dacă aș încerca totuși să regăsesc în pieptul meu ceea ce o ţinea atunci atât de vie: durerea, fericirea și iluziile amăgitoare, ar însemna să lovesc zadarnic într-o stâncă, din care nu mai poate ţâșni nicio picătură de apă.

Dumnezeu și-a întors faţa de la mine. Cât de străin mă privește astăzi acest trecut!

În localitatea aceea balneară, aveam să fac pe eroul într-o tragedie de prost gust și, ca debutant pe scenă, m-am amorezat prostește de niște ochi albaștri. Părinţii, amăgiţi de acest joc, și-au dat toată silinţa să ducă repede lucrurile până la capăt, și toată farsa aceasta vulgară s-a transformat într-o batjocură.

Aceasta este totul, totul! Cât de searbăd și de absurd mi se pare astăzi, tot ceea ce atunci îmi umpluse pieptul de fericire. Așa cum am plâns atunci când te-am pierdut, draga mea Mina, tot așa plâng și acum, căci și sufletul meu te-a pierdut. Oare am îmbătrânit atât de mult?

Vai, tristă raţiune omenească! încă o clipă din zbuciumul acelor timpuri;

Încă o fărâmă din iluziile acelor zile; dar, nu! am rămas singur în largul unei mări de amărăciune și de mult am băut ultimul pahar de șampanie înspumată!

Trimisesem înainte pe Bendel cu câţiva saci de aur ca să-mi găsească, în orășel, o locuinţă potrivită pentru mine. Acesta a risipit mulţi bani acolo, dând relaţii vagi asupra nobilului străin pe care-l slujea, căci nu voiam să mi se cunoască numele. Faptul acesta a trezit acelor oameni cumsecade gânduri ciudate. De îndată ce casa a fost aranjată, Bendel a venit să mă ia. Am pornit la drum.

Cu aproape un ceas înainte de a intra în localitatea aceea, pe o câmpie însorită, ne-am pomenit înconjuraţi de o mulţime gătită de sărbătoare. Trăsura se opri. Cânta muzica, se auzeau clopote și bubuituri de tun și un „vivat" puternic străbătu văzduhul. În faţa portierei trăsurii apăru un cor de fete tinere în rochii albe de o rară frumuseţe, dar care păleau dinaintea uneia dintre ele, cum pălesc stelele în faţa soarelui. Fata se desprinse din mijlocul prietenelor, și făptura aceasta înaltă și delicată îngenunche rușinată în faţa mea, prezentându-mi, pe o pernă de mătase o coroană împletită cu lauri, ramuri de măslin și trandafiri, în timp ce rostea câteva

cuvinte despre măreţie, respect și dragoste, cuvinte al căror rost nu-l înţelegeam, dar care îmi mângâiau auzul și inima cu sunetul lor argintiu și ameţitor. Mi se părea că această făptură cerească mai apăruse cândva în faţa mea. Corul începu să cânte lăudând pe bunul rege și fericirea poporului său.

Și această scenă, dragă prietene, se petrecea în plin soare! Fata stătea îngenuncheată la doi pași de mine, iar eu, fără umbră, nu puteam sări prăpastia care ne despărţea, nu puteam îngenunchea la rândul meu, în faţa ei. Vai, ce n-aș fi dat atunci pentru o umbră! Am fost silit să mă ascund în fundul trăsurii copleșit de rușine, teamă și deznădejde. În sfârşit, Bendel îmi veni într-ajutor, și sări din trăsură pe partea cealaltă. L-am chemat înapoi și desfăcând cutia ce-o aveam la îndemână, i-am dat o coroană bogată bătută cu diamante, destinată cândva să împodobească fruntea frumoasei Fany. Bendel ieși în faţa oamenilor și le vorbi în numele stăpânului său, care nu poate și nu dorește să primească astfel de mărturii de devotament deoarece, desigur, la mijloc se afla o neînţelegere, dar care totuși mulţumește bunilor cetăţeni pentru bunăvoinţă. Între timp, Bendel luă din mina fetei coroana destinată mie și puse în locul ei coroana de diamante.

Apoi, cu un profund respect, oferi mina frumoasei, ajutându-i să se ridice și îndepărtă, cu un singur gest, clerul, magistraţii și toate delegaţiile. Nimeni nu trebuia să se mai apropie! porunci mulţimii să se dea la o parte pentru a face loc trăsurii, sări lângă mine și pornirăm spre oraș în galopul cailor, pe sub o boltă de frunze și flori. În urma noastră se mai auzeau salvele tunurilor. Trăsura s-a oprit în faţa casei mele. Am coborî t sprinten și mi-am făcut loc prin mulţimea care se adunase dorind să mă vadă. Poporul striga „vivat”, sub fereastra de unde eu aruncam o ploaie de galbeni de aur. Seara, orașul a fost luminat feeric. Dar nu aflasem încă ce însemnau toate astea, și drept cine eram luat. Am trimis pe Rascal[5] să iscodească prin oraș. El află că s-ar fi primit informaţii sigure cum că bunul rege al Prusiei ar călători prin ţară sub numele unui conte; că aghiotantul meu ar fi fost recunoscut și că acesta ne-ar fi trădat pe amândoi, că acestui fapt se datora marea bucurie a populaţiei care era încredinţată că regele se află în localitate. Lumea îşi dădu seama însă că, intmcât doream să-mi păstrez cel mai strict incognito, s-a procedat greșit, pătrunzându-se cu atâta indiscreţie secretul meu; că totuși eu mi-aș fi arătat supărarea atât de delicat și atât de îndurător, încât toţi erau siguri că-i voi ierta.

Toată această afacere i s-a părut ștrengarului de Rascal atât de hazlie, încât a făcut tot posibilul ca, prin cuvinte dojenitoare să-i întărească în credinţa lor pe acești oameni cumsecade.

Mi-a făcut un raport foarte comic și, văzându-mă bine dispus, mi-a mărturisit cum a mai contribuit și el la această neînţelegere. Trebuie s-o mărturisesc? Eram măgulit de ideea că am putut fi luat, chiar și din greșeală, drept cap încoronat.

Am dat ordin să se organizeze pentru a doua zi, seara, o serbare sub pomii care

---

[5] În limba engleza, Rascal înseamnă: șiret, escroc, pungaș, iscoditor, vioi, zglobiu.

umbreau locul din faţa casei mele, și să se invite tot orașul. Puterea misterioasă a pungilor de aur, ostenelile lui Bendel și spiritul inventiv al lui Rascal au reușit să învingă până și timpul. Este cu totul surprinzător cu câtă strălucire și cu cât gust au fost aranjate toate, în numai câteva ore. Fastul și belșugul fără de margini, lumina atât de ingenios împărţită mă făceau să mă simt în siguranţă. Nu mai trebuia să-mi aduc aminte de nimic și eram nevoit „să-mi laud servitorii”[6]. Se înnoptase. Musafirii soseau și-mi erau prezentaţi. Nu se mai rostea cuvântul „maiestate”, în schimb toţi mă numeau, supuși și respectuoși.

„Domnule conte”. Ce puteam să fac? M-am mulţumit cu acest titlu și din acel moment am rămas contele Petre. În mijlocul acestei mulţimi vesele, sufletul meu nu tânjea decât după o singură fiinţă. Într-un târziu apăru ea, purtând pe cap o coroană, urmându-și sfioasă părinţii și părând că nu știa că este cea mai frumoasă dintre toate. Mi-au fost prezentaţi, domnul inspector silvic… cu soţia și fiica lui.

Am reușit să le spun bătrânilor multe lucruri plăcute și măgulitoare. Dar în faţa fetei stăteam ca un băieţaș dojenit și nu eram în stare să bâigui nici măcar un cuvânt. Am rugat-o, în sfârșit, bâlbâindu-mă, să onoreze această serbare primind demnitatea al cărei simbol o împodobea. Rușinată, mă rugă cu o privire mișcătoare să o scutesc; dar mai rușinat decât dânsa, i-am prezentat, cu profund respect, în calitatea mea de primul ei supus, umilul meu omagiu, iar acest gest al contelui se transformă într-un fel de poruncă pentru ceilalţi invitaţi și cu toţii sau grăbit să-l imite cu plăcere. Acum măreţia, nevinovăţia și graţia erau stăpâne, împreună cu frumuseţea, peste această serbare veselă. Fericiţii părinţi credeau că fata era copleșită de onoruri datorită meritelor lor; eu însumi trăiam ca într-o beţie plină de farmec. Am poruncit să se pună, în două tipsii acoperite, toate bijuteriile ce le mai aveam și pe care le cumpărasem pentru a scăpa de povara aurului, toate perlele și pietrele preţioase, și să fie oferite, în numele reginei serbării, tovarășelor ei de joc și tuturor doamnelor. În același timp, peste grilaj, se arunca mereu aur poporului, care chiuia de bucurie.

În dimineaţa următoare, Bendel îmi destăinui confidenţial că bănuiala pe care o avea mai de multă vreme, asupra bunei-credinţe a lui Rascal se adeverise: acesta furase în ajun câţiva săculeţi de aur.

— Lasă-l în pace pe bietul păcătos, i-am răspuns eu. Să se bucure și el de această pradă. Eu risipesc aurul în dreapta și-n stingă; de ce nu i-aș da și lui? Și el, ca și ceilalţi servitori pe care i-ai adus, m-au slujit ieri cu credinţă, ajutându-mi, cu voie bună, să petrec o seară plăcută.

N-am mai vorbit despre asta niciodată. Rascal rămase primul dintre servitori; Bendel era însă prietenul meu de încredere. El se obișnuise să vadă că averile mele sunt inepuizabile și nu iscodea izvoarele lor. Dimpotrivă, mă ajuta să născocesc fel de fel de ocazii pentru a risipi aurul. Despre necunoscutul în haină gri, palid și făţarnic nu știa decât atât: că numai prin el aș putea scăpa de blestemul

---

[6] Reminiscența dintr-o balada de Schiller.

ce mă apăsa și că-mi era teamă de el, cu toate că era unica mea speranţă. În privinţa aceasta, eram convins că necunoscutul mă poate găsi oriunde, iar eu pe el nicăieri și, de aceea, în așteptarea zilei făgăduite, încetasem orice urmărire zadarnică.

Fastul serbării și felul meu de a mă purta i-au făcut pe credulii locuitori ai orașului să rămână câtva timp la credinţa lor greșită. Din ziare se află, însă, foarte curând, că pretinsa călătorie a regelui Prusiei nu era decât un zvon neînsemnat…

Dar eu, eram și trebuia să rămân rege; și încă unul din cei mai bogaţi din citi exista. Numai că nu se știa prea bine care rege eram. Lumea nu a avut niciodată prilejul să se plângă de lipsă de monarhi, și asta cu atât mai puţin în zilele noastre.

Acești oameni cumsecade, care nu văzuseră în viaţa lor un cap încoronat, ghiceau la întâmplare că aș fi când un rege, când altul; dar între timp, contele Petre rămânea mereu ceea ce era.

Într-o bună zi apăru printre vizitatorii localităţii balneare un negustor care dăduse faliment ca să facă avere, care se bucura de stima tuturor și care arunca pe pământ o umbră lată, deși cam ștearsă. El intenţiona să se laude cu averea adunată și-i veni chiar ideea să concureze cu mine. Am dezlegat săculeţul de aur și după scurt timp l-am adus pe bietul negustor în așa hal, încât, pentru a-și salva reputaţia, a fost nevoit să dea din nou faliment și să treacă munţii.

Astfel, am scăpat de el. De altfel, în regiunea aceea, multor secături și trântori le-am dat apă la moară!

Cu tot fastul regesc și risipa cu care cuceream pe oricine, la mine acasă trăiam foarte modest și retras. Luasem hotărârea să fiu cât mai prudent cu putinţă. În afară de Bendel, nimeni n-avea voie să intre în camerele pe care le locuiam. Atât timp cât soarele strălucea, stăteam închis în casă cu Bendel pretextând că „domnul conte lucrează în cabinetul său”. Această părere putea fi justificată prin numeroșii curieri pe care îi trimiteam și îi primeam, pentru orice fleac, tot timpul. Nu primeam musafiri decât seara, sub umbrele copacilor sau în salonul meu luminat feeric și abil, după indicaţiile lui Bendel. Când ieșeam la plimbare, păzit de ochii de Argus ai lui Bendel, drumul meu era numai către grădina consilierului silvic și numai de dragul fetei; căci scopul vieţii mele era dragostea pentru dânsa.

Vai, bunul meu Chamisso, vreau să sper că încă n-ai uitat ce-i dragostea!

Te las să întregești cu mintea ta o mulţime de lucruri. Mina era, într-adevăr, un copil vrednic de dragoste, bun și evlavios. Reușisem să pun stăpânire pe toate gândurile acestei fiinţe care, în modestia ei, nu-și dădea seama cu ce merita atenţiile mele; ea răsplătea iubirea cu iubire, cu toată puterea tinerească a unei inimi nevinovate. Iubea însă ca o femeie, din toată inima, uitându-se pe sine, dăruindu-se aceluia care era totul pentru ea; într-un cuvânt, iubea cu adevărat.

Eu însă — ah! ce clipe groaznice, groaznice! dar care totuși merită să fie retrăite — am plâns adesea la pieptul lui Bendel, când după prima ameţeală, mi-am venit în fire și, judecându-mă cu asprime, mi-am dat seama că eu, omul fără umbră, am corupt acest înger și dintr-un ticălos egoism am coborât până la mine și am mânjit acest suflet curat. Uneori mă hotărâm să-i mărturisesc totul; alteori juram să mă

smulg de lângă ea și să fug, în fine, alteori izbucneam în lacrimi și împreună cu Bendel aranjam cum s-o văd seara în grădina consilierului.

Uneori mă amăgeam sperând că se apropie vizita necunoscutului în gri și cu lacrimi în ochi mă încăpăţânam zadarnic să cred în întoarcerea sa. Calculasem exact ziua când urma să-l revăd pe acest tiran, căci el spusese: „… de azi, într-un an” și eu credeam orbește în vorbele lui.

Părinţii fetei, oameni în vârstă, buni și onorabili, îl iubeau mult pe singurul lor copil. Surprinși de dragostea aceasta neașteptată, nu știau ce atitudine să ia.

Nici prin vis nu le-ar fi trecut că nobilul conte Petre s-ar gândi la fata lor și iată că el o iubește ba, ceva mai mult, și fata îl iubește. Mama era destul de vanitoasă pentru a se gândi la posibilitatea unei căsătorii și lucra în acest scop. Dar mintea sănătoasă a bătrânului nu dădea crezare unor astfel de planuri deșănţate.

Amândoi erau încredinţaţi însă de dragostea mea curată, și nu puteau face altceva decât să se roage pentru copilul lor.

Am în faţă o scrisoare de la Mina de pe timpul acela. Da, iată vorbele ei! Ţi le transcriu aici:

„Sunt o fată slabă și proastă și, pentru că te iubesc mai mult decât orice pe lume, îmi închipui că n-ai să vrei să faci vreun rău unei biete fete ca mine. Vai! tu ești bun, nespus de bun, dar să nu mă înţelegi greșit. Să nu renunţi la nimic; să nu faci niciun sacrificiu pentru mine!

Oh, Doamne, m-aș urî dacă ai face-o. Nu! Tu mi-ai dăruit o fericire nespus de mare. M-ai învăţat să te iubesc. Pleacă! îmi cunosc soarta: contele Petre nu este al meu; el aparţine lumii întregi. Voi fi mândră să aud mereu despre el, și despre faptele lui, că lumea l-a adorat aici, l-a idolatrizat acolo. Vezi, când mă gândesc astfel, sunt supărată pe tine că poţi uita din pricina unei fete prostuţe chemarea pe care o ai. Pleacă! altfel aceste gânduri mă vor neferici pe mine, care prin tine sunt, ah! atât de fericită, nesfârșit de fericită. N-am împletit eu oare, în viaţa ta, o ramură de măslin și un mugure de trandafir, ca și în coroana pe care ţi-am oferit-o? Te port în inimă. Rămâi în inima mea, iubitule; nu-ţi fie teamă să mă părăsești. Pentru tine aș muri cât se poate de fericită!”

Îţi poţi închipui cum mi-au sfredelit inima aceste cuvinte. I-am explicat, că eu nu sunt acela drept care mă ia lumea, că nu sunt decât un om bogat, dar extrem de nenorocit, că mă apasă un blestem care ar trebui să rămână, deocamdată, singurul secret dintre ea și mine, deoarece mai am nădejdea să-l pot înlătura și că gândul că aș putea-o târî și pe ea în prăpastie — pe ea care era singura lumină, singura fericire, singura frumuseţe a vieţii mele — este veninul cu care m-aș otrăvi zilnic.

Mina plânse îndelung pentru nenorocirea mea.

Ah! era atât de duioasă și atât de bună! S-ar fi jertfit bucuroasă ca să-mi răscumpere chiar și numai o singură lacrimă.

Era totuși departe de a înţelege tot ceea ce voiam să spun. Bănuia că aș fi un fel de prinţ lovit de-o grea urgie; un fel de cap încoronat proscris, iar imaginaţia ei îi zugrăvea iubitul în culorile cele mai strălucitoare.

Odată, i-am spus:

— Mina, ultima zi a lunii viitoare poate schimba și hotărî soarta mea, în caz contrar, va trebui să mor, deoarece nu vreau să te nenorocesc.

Ascunzându-și capul la pieptul meu, ea începu să plângă.

— Dacă soarta ta va fi mai bună, lasă-mă doar să aflu și eu. Nu-ţi voi cere niciodată nimic. Dar dacă vei fi nenorocit, leagă-mă de nenorocirea ta, ca să-ţi pot ajuta s-o porţi.

— Copilă dragă, copilă dragă, retrage-ţi cuvintele acestea nesăbuite, nebunești, care au scăpat de pe buzele tale! Cunoști tu nenorocirea mea? Cunoști tu blestemul meu? Știi tu cine este iubitul tău? Nu vezi cum mă zbucium și păstrez mereu un secret faţă de tine?

Ea căzu la picioarele mele, plângând în hohote, și îşi repetă, jurând, rugămintea.

Consilierului silvic, care intrase tocmai atunci, i-am declarat că am intenţia să cer mina fetei sale, în prima zi a lunii viitoare. Fixasem această dată deoarece până atunci urma să se întâmple ceva care ar fi putut schimba soarta mea.

Bietul om se sperie, cum era firesc, auzind aceste cuvinte din gura contelui Petre. Mă îmbrăţișă, dar regretă imediat că nu se putuse stăpâni. Și deodată îşi aminti că trebuie să aibă îndoieli, să cumpănească, să ceară informaţii.

Îmi vorbi despre zestrea, despre asigurarea și despre viitorul copilului său drag. I-am mulţumit că mi-a amintit toate acestea. I-am spus că intenţionez să mă stabilesc în această regiune unde se pare că sunt iubit și că doresc să duc o viaţă lipsită de griji. L-am rugat să cumpere pe numele fiicei sale cele mai frumoase moșii care erau de vânzare în regiune, spunând pretutindeni că cel care plătește sunt eu. Într-o astfel de împrejurare, nimeni, mai bine ca un tată, nu putea veni în ajutorul logodnicului fiicei sale.

A avut însă mult de lucru, căci pretutindeni i-o luase înainte un străin; nu reuși să cumpere pământuri decât în valoare de câteva sute de mii de taleri.

Faptul că îi dădeam astfel de ocupaţii, nu era în fond decât un șiretlic nevinovat pentru a-l îndepărta, procedeu ce-l mai întrebuinţasem cu el și altă dată deoarece, trebuie să mărturisesc, mă cam deranja. Biata mamă, fiind și puţin cam surdă, nu era atât de zeloasă în ceea ce privește onoarea de-a sta de vorbă cu domnul conte.

Mama veni și dânsa. Fericiţii oameni mă rugară să mai rămân în mijlocul lor.

Dar eu nu puteam să prelungesc vizita nici măcar cu un minut. Vedeam cum luna apărea la orizont.

Timpul vizitei mele trecuse.

În seara următoare m-am dus din nou în grădina consilierului silvic. Îmi aruncasem pe umeri o pelerină largă; îmi trăsesem bine pălăria pe ochi și, astfel îmbrăcat, mă îndreptam spre ea.

Cum ridică ochii să mă privească, făcu o mișcare involuntară. Am retrăit atunci amintirea acelei nopţi îngrozitoare când apărusem în lumina lunii fără umbră. Ea era fata pe care o văzusem. Dar oare mă recunoscuse de data aceasta?

Stătea liniștită și gânditoare; eu simţeam pe piept o povară îngrozitoare; mă ridicai de pe scaun, ea se aruncă plângând liniștită la pieptul meu. Plecai.

De atunci o găseam adesea plângând. Sufletul meu se întuneca din ce în ce

mai tare; numai bieţii părinţi pluteau într-o fericire neţărmurită.

Ziua mult, aşteptată se apropia posomorâtă şi ameninţătoare ca nişte nori prevestitori de furtună. Veni şi ajunul. Abia mai puteam respira.

Din prudenţă, umplusem câteva lăzi cu aur, aşteptând ora douăsprezece.

Miezul nopţii bătu.

Cu ochii aţintiţi la minutarele ceasornicului, număram secundele şi minutele pe care le simţeam ca pe nişte înţepături de pumnal în inimă.

Tresăream la fiecare zgomot. Se făcu ziuă. Orele se târau cu paşi grei, de plumb; veni prânzul; veni seara; veni noaptea; minutarele înaintau, speranţa mea se risipea; ceasornicul bătu unsprezece, şi nimeni nu apăru. Trecură şi ultimele minute ale ultimei ore şi tot nu apăru nimeni.

Ceasul bătu în sfârşit de douăsprezece ori şi eu nemaiputând spera nimic, căzui pe pat vărsând lacrimi fără sfârşit. A doua zi, sortit să rămân tot fără umbră, trebuia să cer mâna iubitei. Spre ziuă, mă doborî un somn zbuciumat.

V

Era încă destul de devreme, când am fost trezit de un violent schimb de cuvinte, care venea din anticameră. Am tras cu urechea. Bendel se împotrivea cuiva, care voia să intre în camera mea. Era Rascal, care striga cu obrăznicie că el nu primeşte ordine de la unul care era egalul său, şi stăruia să pătrundă la mine. Bunul Bendel îl încredinţa că dacă astfel de cuvinte ar ajunge la urechile mele şi-ar pierde cu siguranţă un serviciu atât de bun. Rascal îl ameninţă că dacă-l va mai împiedica să ajungă la mine avea să-l lovească.

M-am îmbrăcat la repezeală, am deschis uşa cu putere şi m-am repezit la Rascal.

— Ce vrei, ticăloşiile?

El se retrase doi paşi şi-mi răspunse foarte calm:

— Domnule conte, vreau să vă rog foarte respectuos să-mi arătaţi şi mie măcar o dată umbra dumneavoastră, e un soare atât de frumos afară!

M-am simţit lovit ca de trăsnet. A trecut cam mult până ce mi-am recăpătat graiul.

— Cum îndrăzneşte o slugă să se poarte în felul acesta cu stăpânul?

Mi-a tăiat vorba foarte liniştit:

— Un servitor poate fi un om cinstit, care nu voieşte să slujească pe cineva fără umbră; cer să-mi daţi drumul din serviciu!

Trebuia să întorc foaia.

— Dar, dragul meu Rascal, cine ţi-a băgat în cap astfel de idei prosteşti?

Cum îţi închipui…

El a continuat pe acelaşi ton:

— Sunt oameni care pretind că nu aţi avea umbră; aşa că, sau îmi arătaţi umbra, sau îmi daţi drumul!…

Bendel, palid şi tremurând, dar mai prudent decât mine, îmi făcu un semn; am

recurs atunci la aurul cu care poţi cumpăra totul, dar și acesta îşi pierduse puterea; îmi fu aruncat la picioare.

— De la un om fără umbră nu primesc nimic!

Îmi întoarse spatele și punându-și pălăria pe cap plecă agale, fluierând. Am rămas cu Bendel, încremenit, nemișcat, uitându-mă după el.

Oftând amarnic și cu moartea în suflet, m-am hotărât în sfârșit să-mi ţin cuvântul dat și să apar în grădina consilierului ca un criminal în faţa judecătorilor săi.

Am intrat în umbrarul întunecos, care îmi purta numele, unde eram așteptat. Mama mă întâmpină fericită și fără nicio umbră de bănuială.

Mina ședea palidă și frumoasă ca prima zăpadă care sărută florile de toamnă și care se preface, apoi, în apă amară. Consilierul se plimba de colo până colo ţinând în mână o foaie de hârtie, abia stăpânindu-și agitaţia, roșindu-se și pălind la faţă rând pe rând. Se apropie de mine și mă pofti să-mi vorbească între patru ochi. Drumul până la locul unde mă invită să-l urmez ducea printr-o parte însorită a grădinii; căzui fără glas pe un scaun, urmă o tăcere apăsătoare pe care nici buna mamă nu îndrăzni s-o întrerupă.

În tot acest timp, consilierul continua să se plimbe agitat pe alee, cu pași mari. Se opri brusc în faţa mea, se uită pe hârtia pe care o ţinea în mână și mă întrebă privindu-mă ţintă:

— Este adevărat, domnule conte, că un oarecare Peter Schlemihl nu vă este necunoscut?

Eu nu am răspuns nimic.

— Un om — continuă el — foarte înzestrat și de un distins caracter.

Consilierul aștepta un răspuns.

— Și dacă aș fi chiar eu, omul acela?

— … care — adăugă violent bătrânul — și-a pierdut umbra!

— Ah! Am presimţit! Am presimţit! se tângui Mina. Da, știam de mult că nu are umbră!

Și se aruncă în braţele mamei care, speriată, o strângea convulsiv la piept și îi reproșa secretul acesta pe care, spre nenorocirea lor, îl ţinuse ascuns. Mina însă se prefăcuse, ca Aretuza[7], într-un izvor de lacrimi care la sunetul glasului meu curgea și mai îmbelșugat, iar la apropierea mea, spumega vijelios.

— Și dumneavoastră — reluă consilierul în culmea mâniei — nu aţi ezitat s-o înșelaţi cu nerușinare, atât pe ea cât și pe noi; și mai pretindeţi că o iubiţi, deși aţi adus-o în starea aceasta! Priviţi-o cum plânge și cum se zbate! E groaznic! groaznic!…

Eu mi-am pierdut cumpătul în așa chip încât am început aproape să aiurez:

— La urma urmei, o umbră nu este decât o umbră. Se poate trăi și fără ea și nu înţeleg de ce trebuie să facem atâta scandal din cauza ei.

Simţeam însă eu însumi că aceste cuvinte nu au niciun temei, așa că am tăcut,

---

[7] Nimfă din mitologia greacă, transformată în izvor de zeița Diana.

fără ca el să-mi fi spus ceva; dar nu înainte de a fi adăugat:

— Căci în definitiv ceea ce s-a pierdut se poate găsi.

Bătrânul se repezi furios la mine:

— Mărturisiţi-mi, domnule; mărturisiţi-mi cum v-aţi pierdut umbra?

Eram silit să recurg la o nouă minciună.

— Un bădăran mi-a călcat-o mai deunăzi, cu atâta grosolănie, încât i-a făcut o gaură mare; acum se află la reparat, căci cu bani se poate face orice. Trebuia se primesc încă de ieri.

— Bine, domnule, foarte bine, răspunse consilierul. Dumneavoastră cereţi mâna fiicei mele; asta o fac și alţii. Ca părinte eu am datoria să mă îngrijesc de soarta copilei mele. Vă dau un termen de trei zile, în care timp să binevoiţi să vă căutaţi umbră. Dacă după aceste trei zile veţi apărea cu o umbră bine potrivită, veţi fi binevenit. Dacă nu, v-o spun deschis, a patra zi fata mea va fi soţia altuia.

Am vrut să încerc să mai adresez fetei un cuvânt, dar ea, hohotind de plâns, se strânse și mai tare lângă maică-sa care-mi făcu un semn discret să mă retrag.

Am plecat, clătinându-mă; mi se părea că, în urma mea, se închide pământul.

Nemaifiind sub ocrotirea lui Bendel, cutreierai ca un nebun păduri și câmpii. O sudoare rece îmi șiroia de pe frunte și din piept îmi ieșea un geamăt surd; în mine încolţea parcă nebunia.

Nu știu cât a durat rătăcirea aceasta, dar deodată, în mijlocul unui câmp însorit, am simţit că mă trage cineva de mânecă. M-am oprit și m-am uitat înapoi.

Era omul în haina cenușie care părea că fugise după mine. Îmi spuse imediat:

— M-am anunţat pentru astăzi, dar dumneavoastră nu aţi putut aștepta termenul. Totuși, nimic nu este pierdut. Ascultaţi-mi sfatul: răscumpăraţi-vă umbra, care vă stă din nou la dispoziţie și întoarceţi-vă imediat acasă în parcul consilierului; veţi fi bine primit și totul vi se va părea o simplă glumă. Pe Rascal, care v-a trădat și cere acum în căsătorie pe logodnica dumneavoastră, îl iau pe seama mea; e tocmai bun de spânzurat.

Priveam buimăcit, ca trezit din somn.

— Astăzi era ziua anunţată?

Am făcut încă o dată socoteala. Avea dreptate. Greșisem de fiecare dată cu o zi. Am căutat cu mina dreaptă, săculeţul de la piept. El îmi ghici intenţia și se dădu înapoi cu doi pași.

— Nu, domnule conte; stă foarte bine în mâinile dumneavoastră, păstraţi-l.

Îl priveam ţintă, mirat. El continuă:

— Drept amintire, vă cer numai o bagatelă. Fiţi atât de bun și iscăliţi-mi biletul acesta.

Pe un pergament erau următoarele cuvinte:

„Subsemnatul las moștenire deţinătorului acestui bilet, sufletul meu, după despărţirea sa naturală de trup”.

Priveam încremenit de mirare când înscrisul, când pe necunoscut. Între timp, el culesese în vârful unei peniţe noi, o picătură din sângele ce-mi curgea din mină, din pricina unei înţepături de spin și mi-o întinse.

— Dar, cine sunteţi dumneavoastră, domnule? l-am întrebat eu.

— Ce importanţă are, răspunse el. Nu se vede? Un biet om, un fel de învăţat, un doctoraș care drept mulţumire primește pentru serviciile sale numai vorbe de ocară, și care nu are pe lume altă plăcere decât micile sale experienţe.

Dar, iscăliţi odată. Aici, la dreapta, jos: Peter Schlemihl.

Am clătinat din cap, spunând:

— Iertaţi-mă, domnul meu; dar așa ceva nu semnez.

— Nu? zise el mirat. Și de ce nu?

— Mi se pare că trebuie să chibzuiesc bine înainte de a-mi da sufletul în schimbul umbrei.

— Așa, așa — repetă el — să chibzuiţi? Și izbucni într-un hohot de râs. Apoi zise: — îngăduiţi-mi, vă rog, o întrebare: ce fel de marfă este acest suflet al dumneavoastră? L-aţi văzut vreodată? Și ce vreţi să faceţi cu el, după moarte?

Fiţi mulţumit că aţi găsit, acum în timpul vieţii, un amator care să vrea să dea pe acest X, pe această putere galvanică, pe această activitate polarizatoare, în orice caz pe acest lucru fără sens, un preţ real, adică umbra domniei voastre, cu ajutorul căreia puteţi obţine mâna iubitei și îndeplinirea tuturor dorinţelor. Sau poate preferaţi să aruncaţi acest copil în braţele netrebnicului de Rascal? Haideţi, o să vă fac să-l vedeţi chiar acum, dacă vreţi. Iată, vă împrumut gluga care vă face nevăzut — necunoscutul scoase ceva din buzunar — și vom da o raită prin grădina consilierului fără să fim zăriţi.

Trebuie să mărturisesc că mă simţeam extrem de umilit văzându-mă luat în râs de către omul acela. Îl uram din toată inima și cred că ura aceasta mă reţinea, mai mult decât toate principiile și prejudecăţile, să-mi răscumpăr umbra, oricât de necesară mi-ar fi fost, contra semnăturii cerute. Însăși ideea de a face drumul propus în tovărășia lui îmi era nesuferită. Gândul de-a vedea pe vrăjitorul acesta viclean și urâcios, cu râsul său batjocoritor, între mine și iubita mea, între două inimi zdrobite, îmi făcea sângele să clocotească de furie. Socoteam că tot ce mi se întâmpla îmi era sortit, că nenorocirea mea era ceva de neînlăturat și, întorcându-mă către el, i-am spus:

— Domnul meu, v-am vândut umbra contra acestei pungi — fără îndoială minunată — fapt pe care l-am regretat amarnic. Nu s-ar putea oare să anulăm contractul?

El dădu din cap în semn de dezaprobare și se posomorî. Eu continuai:

— Atunci, nu vreau să vă mai vând nimic, nici chiar în schimbul umbrei;

deci nu semnez nimic! Din propunerea pe care mi-o faceţi, rezultă că această călătorie nevăzută, la care mă invitaţi, va fi mai veselă pentru dumneavoastră decât pentru mine. Scuzaţi-mă deci și, fiindcă nu se poate altfel, să ne despărţim.

— Îmi pare rău, monsieur Schlemihl, că respingeţi cu încăpăţânare târgul pe care vi l-am propus în mod prietenesc. Totuși, poate voi fi mai norocos altă dată.

La revedere și pe curând. À-propos, daţi-mi voie să vă arăt că nu las să se mucegăiască lucrurile cumpărate, ci le păstrez cu toată grija și cinstea cuvenită;

la mine ele se află în mâini bune.

Scoase imediat din buzunar umbra mea și, aruncând-o cu îndemânare, o întinse în soare la picioarele sale în așa fel încât el se găsea, acum, între două umbre: a lui și a mea, aceasta din urmă dându-i, de asemenea, ascultare și urmându-i toate mișcările.

Când după atâta timp am revăzut biata mea umbră supusă unui serviciu atât de înjositor, tocmai acum când din pricina ei mă aflam la strâmtoare, am simţit că mi se rupe inima de durere și am început să plâng cu hohote. Odiosul bătrân însă era mândru de prada sa și mi-a repetat cu nerușinare propunerea:

— Încă mai puteţi avea umbra, domnule; cu o singură trăsătură de condei o mai puteţi salva pe biata Mina din ghearele ticălosului aceluia, după cum v-am spus: numai cu o singură trăsătură de condei.

Lacrimile îmi curgeau și mai năvalnice. Totuși, i-am întors spatele și i-am făcut semn să plece.

Bendel care, îngrijorat, se luase după urmele mele, sosi tocmai în momentul acela. Acest suflet credincios, văzându-mă plângând și zărindu-mi umbra — care se putea recunoaşte cu uşurinţă — în stăpânirea misteriosului necunoscut, se hotărî pe loc să-mi redea preţiosul meu avut, cu forţa, dacă nu putea altfel; dar fiindcă nu înţelegea să tărăgăneze nici măcar lucrurile delicate, se năpusti la omul în gri și fără prea multe înfloriturі, îi porunci să-mi restituie numaidecât umbră. Drept răspuns, necunoscutul întoarse spatele bietului băiat și plecă. Bendel, însă, ridică ciomagul și ţinându-se după el, îi porunci de mai multe ori să-mi restituie umbra, făcându-l să simtă puterea braţului său vânjos.

Necunoscutul, ca și cum ar fi fost obișnuit cu un astfel de tratament, lăsă capul în jos, îşi încovoie umerii și spinarea şi-şi continuă liniștit drumul peste câmp, ducând cu sine umbra și credincioasa mea slugă. Multă vreme încă am auzit zgomotul înăbușit al loviturilor răsunând peste câmpia pustie, până ce s-a pierdut în depărtare. Rămăsei iarăși ca și mai înainte, numai cu nenorocirea mea.

VI

Rămânând singur în pustietatea aceea, mi-am lăsat lacrimile să curgă în voie, ușurându-mi biata inimă de povara ce o apăsa. Nu vedeam însă nicio dezlegare pentru nefericita mea soartă, nicio ieșire, nicio speranţă și sorbeam cu o sete neistovită otrava pe care mi-o turnase peste răni misteriosul necunoscut.

Când încercam să rechem în minte chipul Minei, și el îmi apărea minunat, palid și înlăcrimat, așa cum îl văzusem ultima oară, între noi se așeza numaidecât umbra lui Rascal, obraznică și batjocoritoare. Atunci, îmi acopeream faţa și o luam la fugă peste câmpuri, dar hidoasa nălucă nu-mi dădea pace, și mă fugărea, până ce mă prăbușeam fără suflare, udând pământul cu lacrimi mereu împrospătate.

Și toate acestea pentru o umbră! O umbră, pe care aș fi putut-o răscumpăra cu o trăsătură de condei! M-am gândit mult la oferta aceea ciudată și la refuzul meu. Eram complet nedumerit; era peste puterile mele să mai gândesc sau să mai pricep ceva.

Ziua se scurse repede. Îmi potolisem foamea cu fructe sălbatice, iar setea cu apa unui râu de munte care curgea prin apropiere. Când veni noaptea, îmi făcui culcușul sub un pom. Răcoarea dimineţii m-a trezit dintr-un somn greu, în care mă auzeam eu însumi, horcăind ca de moarte. Bendel îmi pierduse urma, fapt care mă bucura. Nu voiam să mă reîntorc între oamenii de care fugeam cu groază, ca o fiară hăituită.

Am petrecut, astfel trei zile zbuciumate.

În dimineaţa celei de-a patra zile, mă găseam pe o întindere nisipoasă și scăldată în soare și ședeam pe niște sfărâmături de stânci, în lumina soarelui, căci acum îmi plăcea să mă bucur de razele lui, după ce atâta vreme le dusesem lipsa.

Inima mea se hrănea liniștită cu propria sa desperare. Deodată, un zgomot ușor mă făcu să tresar. M-am uitat în jur, gata să fug dar nu am văzut pe nimeni.

Pe nisipul însorit însă am zărit alunecând o umbră care avea multă asemănare cu a mea și care se plimba singură, ca și când și-ar fi pierdut, stăpânul. În clipa aceea s-a trezit în mine o dorinţă puternică. Umbră — mi-am spus eu — îţi cauţi stăpânul?

Vreau eu să-ţi fiu stăpân; și am sărit să pun mina pe ea.

Mă gândeam că dacă reușeam să calc pe urmele ei, în așa fel încât să-mi vină la picioare, ar fi rămas atașată de mine și, cu timpul, s-ar fi obișnuit.

Dar de cum m-am mișcat, umbra a luat-o la fugă. M-am văzut silit să încep o goană desperată, după fugarul acesta sprinten. Căci numai gândul de a ieși din situaţia groaznică în care mă aflam, îmi dădea parcă aripi la picioare.

Umbra se îndrepta către o pădure care se vedea în depărtare, în a cărei întunecime aș fi pierdut-o cu siguranţă. Dându-mi seama de acest fapt, spaima îmi străbătu inima, dar dorinţa mea era mai tare; zburam, nu altceva. Câştigam distanţă văzând cu ochii și mă apropiam din ce în ce mai mult de ea. Dintr-un salt, trebuia s-o ajung. Deodată umbra se opri și se întoarse spre mine. M-am repezit ca un leu asupra prăzii, ca să pun mâna pe ea; dar m-am lovit pe neașteptate de un corp tare. Am simţit că cineva nevăzut îmi trăgea cele mai groaznice lovituri ce primise cineva vreodată. Cuprins de spaimă am vrut să apuc cu braţele pe cel ce mă lovea. Năpustindu-mă, m-am pomenit lungit la pământ, și am văzut sub mine un om pe care-l ţineam strâns îmbrăţișat.

Deodată întreaga întâmplare mi se păru foarte firească. Omul acesta purtase fără îndoială, gluga fermecată care îl făcuse nevăzut numai pe el dar nu și umbra lui, iar acum, în cădere, o scăpase din cap. M-am uitat de jur-împrejur și am descoperit, destul de repede, umbra glugii nevăzute. M-am repezit asupra ei și, de data asta, nu mi-am greșit ţinta. Am pus-o pe cap și așa, fără umbră cum eram nu mai puteam fi văzut.

Omul se ridică în grabă și se uită în jur să vadă pe fericitul său învingător, dar pe tot întinsul câmpiei însorite nu putu zări nici omul, nici umbra sa pe care îşi dădea toată silinţa s-o zărească, căci nu observase și n-avea de unde să bănuiască că eu nu aveam umbră.

Când se încredinţă că dispărusem fără urmă, începu să-și smulgă părul din cap

deznădăjduit. Eu însă, câştigasem prin luptă o comoară și odată cu ea, posibilitatea și dorinţa de-a intra din nou printre oameni. Aveam destule pretexte ca să-mi scuz chiar faţă de mine însumi ticăloșia pe care o făcusem, și pentru a uita cât mai repede, îmi luai tălpășiţa fără să mai privesc îndărăt la nefericitul acela, ale cărui gemete îngrozitoare mi-au răsunat multă vreme în urechi. Cel puţin așa mi s-a părut atunci că s-au petrecut, lucrurile.

Ardeam de dorinţa să mă duc în grădina consilierului, pentru a mă încredinţa eu însumi de cele ce-mi spusese nesuferitul necunoscut. Nu știam însă unde mă aflam și pentru a putea să mă orientez, m-am urcat pe colina cea mai înaltă. Din vârful ei, am văzut la picioarele mele întinzându-se orășelul, precum și grădina consilierului. Inima îmi bătea cu putere, iar ochii mi s-au umplut din nou, dar de altfel de lacrimi, decât cele de până atunci, căci aveam s-o văd pe Mina. Un dor nebun mă îndemna să cobor valea și să apuc pe cărarea cea mai scurtă. Am trecut nevăzut pe lângă niște ţărani care veneau de la oraș.

Vorbeau despre mine, despre Rascal și despre consilier. Nu voiam însă să mai ascult și mi-am continuat fuga.

Am intrat în grădină cu inima strânsă. Auzeam parcă ecoul unui râs. M-am cutremurat și am aruncat o privire în jur. N-am zărit pe nimeni. Am înaintat puţin și mi s-a părut că disting un zgomot de pași alături de mine. Nu se vedea însă nimic. Crezui că m-a înșelat auzul. Era încă devreme. În boschetul contelui

Petre nu era nimeni. Grădina era pustie. Am cutreierat aleile cunoscute, ajungând în faţa locuinţei. Auzeam acum zgomotul acela din ce în ce mai lămurit. M-am așezat cu teamă pe o bancă la soare, în faţa ușii de la intrare. Am avut impresia că și spiridușul nevăzut se așezase pe bancă lângă mine, râzând batjocoritor.

Cheia se învârti în broască, ușa se deschise și consilierul apăru cu niște hârtii în mină. Simţeam cum mi se învăluie capul într-un fel de ceaţă. M-am uitat în jur și ce crezi că am văzut?

Omul cu haina cenușie stătea lângă mine, privindu-mă și zâmbind diabolic.

Mă acoperise și pe mine cu gluga fermecată. La picioarele individului stăteau alături, în bună înţelegere, cele două umbre: a mea și a lui. Și necunoscutul îmi flutura pe sub nas contractul cu care mă îmbiase și pe care îl ţinea în mână. În vreme ce consilierul se plimba cu hârtiile în umbra teiului, el se aplecă prietenește la urechea mea și-mi şopti:

— Va să zică aţi primit totuși invitaţia mea și acum iată-ne pe amândoi sub aceeași glugă. E bine așa! Foarte bine! Acum, daţi-mi înapoi gluga fermecată; nu mai aveţi nevoie de ea. Dumneavoastră sunteţi un om prea cinstit ca să refuzaţi să mi-o restituiţi. Nu trebuie să-mi mulţumiţi. Vă asigur că v-am împrumutat-o din toată inima.

Mi-o luă fără ca eu să mă opun, o băgă în buzunar și râse de mine atât de tare, încât consilierul se uită să vadă cine râde. Eu împietrisem.

— Trebuie să recunoaşteţi — continuă el — că o astfel de glugă este mult mai comodă: ea nu face nevăzut numai omul ci și umbra sa, precum și alte umbre pe

care le ia cu el. Așa că azi am iarăși două umbre cu mine. Începu să râdă din nou.

— Nu uita, Schlemihl: ceea ce omul nu vrea să facă de bunăvoie la început, o face până la urmă de nevoie. Eu încă sper că până la sfârşit vei răscumpăra umbră. Și astfel îţi vei lua înapoi logodnica — încă nu e prea târziu — iar pe Rascal îl vom lăsa să se bălăbănească în spânzurătoare, ceea ce nu e mare lucru, căci frânghii sunt destule. Și-ţi mai dau și gluga pe deasupra.

În grădină apăru atunci mama fetei și între cei doi bătrâni începu o conversaţie.

— Ce face Mina?

— Plânge.

— Ce copil prost! Tot nu mai poate schimba nimic cu plânsul!

— Desigur că nu; totuși, dragul meu, ești prea crud cu propriul tău copil;

cum ai putut s-o dai atât de repede altuia?

— Nu, dragă, tu nu înţelegi deloc lucrurile acestea. Când fata noastră va deveni soţia unui domn bogat și onorabil, lacrimile copilărești îi vor seca și durerea ei de acum îi va apărea ca un vis urit și ne va mulţumi nouă și bunului Dumnezeu. O să te convingi!

— Să dea Dumnezeu!

— Este adevărat că fata are astăzi moșii întinse, dar după vâlva făcută de întâmplarea nefericită cu aventurierul acela, crezi tu că se va găsi așa de curând o partidă atât de strălucitoare ca domnul Rascal? Știi tu ce avere are domnul Rascal?

Are moșii în valoare de șase milioane, fără nicio ipotecă și plătite cu bani peșin.

Am avut, actele în mină. El era acela care cumpăra atunci cele mai frumoase moșii, totdeauna cu puţin înainte de-a sosi eu. Și în afară de asta, mai are și creanţe în valoare de patru milioane și jumătate asupra casei Thomas John.

— Trebuie să fi furat tare mult!

— Ce fel de vorbă-i asta! A economisit ca un om cuminte, acolo unde altul risipea ca un nebun.

— E totuși un om care a purtat livrea.

— Prostii! Are oricum o umbră nepătată!

— Ai dreptate, dar…

Omul în haina cenușie mă privea râzând. Ușa se deschise și apăru Mina.

Venea sprijinindu-se de braţul unei cameriste. Lacrimile i se prelingeau pe obrajii frumoși și palizi. Se așează într-un fotoliu, pregătit anume pentru ea, sub un tei, și tatăl luă loc pe un scaun de alături. Îi luă mina cu delicateţe și, în timp ce ea plângea și mai nestăpânită, bătrânul începu să-i vorbească blând:

— Tu ești copilul meu bun și drag. Vei fi cuminte și nu-l vei supăra pe bătrânul tău tată care nu-ţi vrea decât fericirea. Înţeleg prea bine, inimioara mea, că ești zbuciumată. Ai scăpat, ca prin minune dintr-o nenorocire. Știu că l-ai iubit foarte mult pe nemernicul acela, înainte de a-i fi descoperit murdara lui înșelătorie! Vezi tu, Mina, eu știu toate astea și nu-ţi aduc nicio învinuire. Eu însumi l-am iubit atâta vreme cât l-am crezut un nobil adevărat. Acum recunoști și tu că lucrurile s-au schimbat. Cum! Până și un câine are o umbră și unicul meu copil să-și ia tovarăș de viaţă un om care…? Nu, desigur că nici tu nu te mai gândești la dânsul. Ascultă,

Mina, acum te cere în căsătorie un om care nu se teme de soare, un om onorabil care, chiar dacă nu este prinţ, posedă o avere de zece milioane, adică de zece ori mai mare decât a ta, un bărbat care te va face fericită, fetiţa mea dragă. Nu răspunde nimic, nu te împotrivi. Fii copilul meu bun și ascultător. Lasă-l pe tatăl tău care te iubește, să-ţi poarte de grijă, și să-ţi aline durerea. Făgăduiește-mi că-i dai mina domnului Rascal. Spune: nu-i așa că primești?

Mina răspunse cu o voce tristă:

— Eu nu mai am nicio voinţă, nicio dorinţă pe acest pământ. Cu mine poate să se întâmple tot ceea ce vrea tatăl meu.

În acest timp fu anunţat domnul Rascal, care se apropie, ţanţoș, de ei.

Mina îşi pierdu cunoștinţa. Odiosul meu tovarăș mă privi mânios, şoptindu-mi repede următoarele cuvinte:

— Și poţi răbda așa ceva? Oare dumneata nu ai inimă?

Cu o mișcare rapidă îmi făcu o mică zgârietură la mână, sângele începu să-mi curgă și el mă întrebă:

— Sânge roșu, pe legea mea! Atunci semnează odată!

Ţineam într-o mină contractul și în cealaltă pana.

VII

Judecă-mă cum vrei, dragă Chamisso, eu îţi voi povesti lucrurile așa cum au fost. Eu însumi m-am judecat destul de sever, căci am purtat în inimă viermele chinului. Momentul acesta atât de dureros din viaţa mea îmi stăruie viu în minte și nu mă pot gândi la el decât cu umilinţă și cu o adâncă mâhnire. Căci cine se abate de la drumul cel drept în chip uşuratic, se pomenește pe neașteptate împins pe alte cărări care-l duc din ce în ce mai jos. În zadar mai caută călăuza stelelor de pe cer: nu-i mai rămâne nicio altă cale, trebuie să coboare mereu în prăpastie și să se jertfească zeiţei răzbunării.

După primul pas greșit, care atrăsese asupra mea urgia, iată-mă amestecat acum printr-o dragoste vinovată, în soarta altei fiinţe. Ce-mi mai rămâne de făcut, acolo unde semănasem ruină și unde se cerea fără întârziere să aduc mântuire, decât să sar orbește în ajutor? Căci sunase ceasul al doisprezecelea. Nu, dragul meu Adalbert, să nu crezi că eram atât de josnic încât să consider prea scump preţul care mi s-ar fi cerut sau să fiu mai zgârcit cu altceva decât am fost cu aurul.

Nu, Adalbert! Sufletul meu, însă, era plin de o înverșunată ură împotriva acelui necunoscut misterios, care mă adusese pe cărări atât de întortocheate. Poate că greșeam, dar pe mine mă revolta orice întovărășire cu dânsul. Și atunci a intervenit ca de atâtea ori în viaţa mea, și prea adeseori în istoria lumii, o întâmplare în locul unei fapte. Mai târziu, m-am împăcat cu mine însumi. Am învăţat mai întâi să respect necesitatea, căci ce este în definitiv mai important decât fapta săvârșită, întâmplarea petrecută care-ţi aparţine? Atunci am învăţat să preţuiesc această necesitate, care împinge întregul mare angrenaj al lumii, în care noi ne îmbucăm doar ca niște rotiţe ajutătoare. Ceea ce are să fie, trebuie să se întâmple; ceea ce

a fost sortit a trebuit să se întâmple, conform aceleiași providenţe, pe care abia acum am învăţat s-o respect atât în soarta mea cât și în soarta acelora cu care eram în legătură.

Nu știu dacă trebuie să atribui ceea ce urmă încordării sufletului meu copleșit de atâtea simţăminte puternice, epuizării puterilor mele fizice după frământările din ultimele zile sau, în sfârșit, tulburării nemaipomenite pe care mi-o pricinuise apropierea acestui demon în gri; fapt este că atunci când eram gata să semnez, am căzut într-un leșin adânc și am zăcut un timp îndelungat ca în braţele morţii. Când mi-am venit în fire, primele zgomote ce mi-au lovit auzul au fost niște pași grei și niște înjurături. Am deschis ochii. Era întuneric, iar odiosul meu însoţitor stătea lângă mine și mă mustra:

— Parc-ai fi o muiere! Vino-ţi în fire și fă ceea ce ne-am înţeles, sau poate te-ai răzgândit și preferi să bocești mai departe?

M-am ridicat de jos, cu greutate, și am privit tăcut în jurul meu. Noaptea se lăsase de mult; din casa cu ferestrele luminate a consilierului se auzea o muzică veselă și grupuri de oameni se plimbau pe aleile grădinii. O pereche se apropie discutând și se așează pe banca pe care șezusem înainte. Vorbeau despre logodna care se sărbătorise chiar în dimineaţa aceea între bogatul domn Rascal și fiica consilierului. Prin urmare se și întâmplase.

Mi-am scos gluga fermecată și am început să fug spre ieșirea din grădină pe sub boschetul care-mi purta numele. Demonul mă urmărea însă nevăzut, făcându-mi cele mai cumplite reproșuri:

— Așadar, iată mulţumirea pe care o capăt de la un monsieur bolnav de nervi, pentru care mi-am dat toată osteneala să-l îngrijesc! Mă crezi prost? Bine, domnule încăpăţânat, încearcă să fugi de mine, dar nu uita că suntem de nedespărţit. Dumneata ai aurul meu, iar eu am umbra dumitale. Iată de ce pentru noi doi nu mai încape odihnă! S-a pomenit oare vreodată ca o umbră să-și părăsească stăpânul? A dumitale mă va ţine legat, de dumneata, până te vei îndura s-o reprimești, ca în felul acesta să pot scăpa de dânsa. Ceea ce n-ai făcut cu plăcere, vei face, poate prea târziu, din dezgust și plictiseală. Nimeni nu scapă de ceea ce-i este scris.

Vorbea necontenit pe același ton. Zadarnic fugeam, căci se ţinea scai de mine și mă chinuia batjocoritor și fără încetare, amintindu-mi când de aur, când de umbră. Nu eram în stare să-mi adun gândurile.

Apucasem spre casă, pe străzi pustii. Ajuns acolo și privind-o, n-am mai putut-o recunoaşte.

Prin ferestrele sparte nu străbătea nicio lumină. Ușile erau închise și nu se vedea niciun servitor. Necunoscutul izbucni în râs.

— Da, da, asta e! Dar pe Bendel al dumitale o să-l găsești, fără nicio îndoială, căci a ajuns acasă, deunăzi, atât de obosit, încât sunt. Sigur că n-a mai părăsit-o de atunci. Zicând acestea, râse din nou, apoi adăugă: — Are multe să-ţi spună! Haide! Noapte bună deocamdată și pe curând!

Am sunat de câteva ori. Se aprinse o lumină.

Dinăuntru, Bendel întrebă cine sună. Recunoscându-mi vocea, bunul om nu mai

putu să-și stăpânească bucuria. Ușa se dădu în lături. Ne-am îmbrăţișat cu lacrimi în ochi. L-am găsit foarte schimbat, slab și bolnav. Eu, însă, încărunţisem de-a binelea. M-a condus prin camerele pustii, într-o încăpere care scăpase nedevastată și-mi aduse mâncare și băutură. Ne-am așezat și el a început să plângă din nou. Mi-a povestit cum deunăzi l-a bătut pe uscăţivul acela în gri, pe care-l găsise cu umbra mea și de care s-a ţinut până când mi-a pierdut urma și a căzut frânt de oboseală; cum neputându-mă găsi, s-a întors acasă unde, întărâtată de Rascal, mulţimea a năvălit spărgând geamurile și devastând totul.

Iată cum s-au purtat oamenii aceia cu binefăcătorul lor. Servitorii plecaseră, care încotro. Poliţia locală mă expulzase din oraș, ca suspect, dându-mi un termen de douăzeci și patru de ore pentru a părăsi localitatea. În afară de ceea ce știam eu despre îmbogăţirea și căsătoria lui Rascal, Bendel îmi mai dădu și alte informaţii.

Acest nelegiuit de la care pornise tot scandalul, trebuie să îi cunoscut de la început secretul meu, se pare că, atras de aur, a știut să se dea bine pe lângă mine și a reușit chiar din primele zile să-și procure o cheie de la dulapul cu aur, reușind astfel să-și strângă o avere pe care acum nici nu mai trebuie s-o sporească.

Bendel îmi povestea toate acestea printre lacrimi, plângând apoi de bucurie, fericit că mă vedea liniștit și resemnat, după o atât de îndelungată perioadă de zbucium și nesiguranţă.

Căci acesta era chipul sub care se înfăţișa acum deznădejdea mea. Știam că nenorocirea în care mă aflam era uriașă și de neînlăturat. Îmi secaseră și lacrimile de atâta plâns; nu mai puteam scoate niciun suspin; o înfruntam rece și nepăsător, cu pieptul descoperit.

— Bendel — i-am spus eu — tu-mi cunoști soarta. Pedeapsa aceasta grea ma lovit fiindcă am păcătuit. Dar tu, nevinovat, cum ești, nu mai trebuie să-ţi legi viaţa de a mea. Plec călare chiar în noaptea asta; pune șaua pe un cal. Plec singur. Tu rămâi. Aceasta este dorinţa mea. Trebuie să mai existe aici câteva lăzi cu aur; păstrează-le pentru tine. Voi pribegi singur prin lume; dacă îmi va mai surâde norocul cândva, mă voi gândi la tine, deoarece la pieptul tău am plâns în ceasurile cele mai grele.

Omul acesta cinstit ascultă, cu inima frântă și cu groază, ultima poruncă a stăpânului său.

Am fost surd la rugăminţile lui, orb la lacrimile lui. Mi-a adus calul. L-am strâns încă o dată la piept pe când plângea, m-am aruncat în șa și, învăluit de umbrele nopţii, m-am îndepărtat de locul acela blestemat, lăsându-mă în voia calului, căci nu mai aveam în lumea aceasta nicio ţintă, nicio dorinţa și nicio speranţă.

VIII

Nu trecu mult și mi se alătură un drumeţ, care după ce a mers câtva timp lângă mine, m-a rugat să-i dau voie, întrucât aveam același drum, să-și pună mantaua pe cal, la spatele meu. I-am îngăduit și el mi-a mulţumit cuviincios pentru acest serviciu. Apoi a început să-mi laude calul, preamărind cu acest prilej strălucirea și

puterea oamenilor bogaţi. Apoi a început un fel de monolog, pe care l-am ascultat fără să particip însă.

Mi-a arătat care erau părerile sale despre viaţă și despre lume și a ajuns repede la metafizică, pe care o credea în stare să găsească dezlegarea tuturor problemelor. După ce a dezvoltat cu limpeziciune această teorie, a trecut apoi la soluţionarea ei.

Știi prea bine, prietene, că încă din școală nu mi-au plăcut niciodată speculaţiile filosofice, și că nici de atunci încoace nu m-am preocupat niciodată de așa ceva; de atunci am dat multe la o parte și multe am renunţat să aflu și să înţeleg; și, după cum m-ai sfătuit tu, ascultând numai de bunul-simţ, mi-am urmat drumul propriu, atât cât mi-a stat în putere. Iată însă că însoţitorul meu construia, cu mult talent oratoric, un edificiu solid, care sprijinindu-se numai pe el însuși, se înălţa și se impunea în virtutea unei necesităţi interioare. Dar îi lipsea tocmai ceea ce căutam și astfel mi-am dat seama că toată această speculaţie nu era decât o operă de artă perfectă și strălucitoare, care servea numai la încântarea spiritului. Totuși îl ascultam pe drumeţul acela elocvent, căci astfel reușeam să uit suferinţele mele. Și poate că m-ar fi și convins, dacă s-ar fi adresat nu numai minţii ci și sufletului meu. În felul acesta, vremea trecuse și zorile dimineţii luminaseră pe negândite văzduhul.

Și sufletul mi-a fost cuprins de spaimă când, ridicând privirea, am zărit la răsărit lumina care anunţa apariţia soarelui împotriva căruia, în pustiul acela nu aveam atunci nicio apărare și niciun adăpost. Și nici nu eram singur! M-am întors către însoţitorul meu și m-am îngrozit iarăși. Tovarășul meu de drum nu era altul decât omul în haină cenușie.

Când mă văzu înspăimântat, zâmbi și-mi spuse înainte de-a avea vremea să-l întrerup:

— Hai să fim tovarăși pentru o bucată de drum. N-avem decât de câștigat și unul și celălalt. Și-apoi ne putem despărţi oricând. Drumul acesta de-a lungul muntelui este singurul pe care puteţi apuca, dacă nu vreţi să vă rătăciţi. Prin râpă nu se poate trece, iar ca să vă întoarceţi de unde aţi plecat, nu cred că vă convine; mai rămâne drumul acesta pe care trebuie să merg și eu. Vă și văd îngălbenind de frica soarelui care răsare. Vă voi împrumuta umbra în tot timpul cât vom merge împreună, dar dumneavoastră îmi veţi suporta în schimb prezenţa. Tot nu-l mai aveţi pe Bendel și veţi fi mulţumit de serviciile mele; îmi pare rău că nu mă puteţi suferi. Totuși, mă puteţi folosi. Dracul nu este atât de negru, cum îl zugrăvește lumea! Este adevărat că ieri m-aţi cam supărat, dar eu nu vă port pică. Astăzi, de exemplu, v-am scurtat drumul până aici, și asta trebuie s-o recunoaşteţi. Luaţi-vă umbra înapoi, așa, de încercare.

Soarele răsărise și pe șosea începeau să apară oameni. Cu tot dezgustul pe care-l simţeam, am primit propunerea. Surâzând, el lăsă să alunece umbra mea la pământ și aceasta îşi luă imediat locul peste umbra calului și galopă voioasă alături de mine. Nu mă simţeam deloc în apele mele. Am continuat să călăresc, trecând pe lângă o ceată de ţărani care, ca în faţa oricărui om bogat, se descoperiră

făcându-mi loc să trec. Am mers mai departe uitându-mă de pe cal cu ochiul lacom și cu inima bătând la fosta mea umbră pe care o împrumutasem acum de la un străin, ba chiar de la un dușman.

Acesta îşi continua drumul, nepăsător, fluierând chiar vesel. El pe jos, eu călare. Mă cuprinse o ameţeală; ispita era prea mare. Am tras de hăţuri, am dat pinteni calului și am pornit pe o cărare lăturalnică într-un galop nebun.

N-am putut însă să răpesc și umbra care, la o cotitură, alunecase de pe cal și acum îşi aștepta pe șosea stăpânul legitim. Am fost obligat să mă reîntorc rușinat. După ce îşi termină de fluierat cântecul, omul cu haina cenușie începu să râdă de mine, îmi puse umbra la loc și-mi spuse că aceasta se va lega din nou de mine, numai atunci când voi fi posesorul ei legal.

— Vă ţin bine legat de mine prin umbra asta și nu-mi scăpaţi, continuă el.

Un om bogat ca dumneavoastră are nevoie de o umbră; altfel nu se poate. Și vina dumneavoastră nu este decât că n-aţi recunoscut acest lucru mai devreme.

Mi-am continuat călătoria, pe același drum.

Toate bunătăţile, și chiar strălucirea vieţii mă răsfăţau din nou. Puteam să mă plimb pe unde pofteam, deoarece aveam din nou o umbră, deși era împrumutată. Mă bucuram de respectul pe care-l impune bogăţia, trăiam însă cu moartea în suflet. Miraculosul meu tovarăș de drum, care se prezenta pretutindeni ca servitorul umil al celui mai bogat om din lume, era de o îndemânare extraordinară, foarte abil și priceput, un adevărat camerist de casă mare. Dar nu mă slăbea deloc; se ţinea scai de mine, cu credinţa că într-o bună zi voi încheia totuși târgul propus, fie chiar numai pentru a scăpa de dânsul. Mă incomoda și-l uram. Dar mă și temeam de el.

Eram în puterea lui. Mă avea în mână acum după ce mă readusese în splendorile lumii de care fugisem. Fiind nevoit să-i suport vorbăria, începeam să mă conving că are dreptate. Un om bogat trebuie să aibă o umbră și dacă doream să rămân ceea ce el reușise să mă facă din nou, nu exista decât o singură soluţie.

Totuși, eram ferm hotărât să nu cedez. După ce îmi sacrificasem iubirea, după ce viaţa mea îşi pierduse orice culoare, nu mai eram dispus să-mi vând sufletul acestei creaturi, nici chiar pentru toate umbrele din lume. Nu puteam ști cum avea să se termine toată întâmplarea asta.

Într-o zi, ne aflam în faţa unei peșteri pe care o vizitau de obicei străinii care făceau excursii în munţi. Apele subterane vuiau din adâncuri și dacă aruncai o piatră înăuntru nici n-o mai auzeai când se lovea de fund. Ca de obicei, însoţitorul meu îmi zugrăvea cu imagini vii și cu mare lux de amănunte, ce aș realiza cu săculeţul meu, dacă mi-aș fi recăpătat umbră. Stăm cu coatele pe genunchi și faţa în palme și-l ascultam pe ipocritul acesta frământat de lupta care se dădea în sufletul meu între ispită și neclintire. Nemaiputând să rabd această luptă, am dat bătălia hotărâtoare:

— Domnul meu, mi se pare că aţi uitat că v-am permis să rămâneţi în preajma mea, numai cu anumite condiţii și că eu mi-am rezervat deplina libertate.

— Dacă porunciţi, o șterg…

Se servea de această amenințare în mod curent. Am tăcut. Începu imediat să

împăturească umbră. Pălisem, dar l-am lăsat în pace. Urmă o tăcere lungă.

Apoi spuse:

— Domnul meu, văd că nu mă puteţi suferi, că mă urâţi. O știu prea bine.

Dar de ce mă urâţi? Nu cumva fiindcă m-aţi atacat, atunci pe câmp, crezând că-mi veţi putea lua cu forţa gluga fermecata? Sau poate că din cauză că aţi încercat să mă jefuiţi de avutul meu, de umbra pe care v-o încredinţasem, ca unui om cinstit?

În ceea ce mă privește, eu nu vă urăsc pentru toate acestea. Mi se pare foarte natural ca cineva să se folosească de darurile sale, de șiretenie sau de forţă. Și nu mă supără nici faptul că aveţi principii severe și sunteţi cinstea personificată. Eu nu vă judec atât de aspru și nu acţionez decât potrivit gândurilor dumneavoastră.

Am încercat eu oare vreodată să vă ucid pentru a vă lua sufletul pe care îl doresc?

Am trimis eu vreodată pe cineva să vă ceară săculeţul? Am încercat oare să fug cu el?

Nu puteam răspunde nimic. El continuă:

— Va să zică, domnule, nu mă puteţi suferi? Foarte bine! înţeleg asta și nu v-o iau în nume de rău. Trebuie să ne despărţim, e limpede. Și dumneavoastră începeţi să mă plictisiţi. Pentru a scăpa, în viitor, de prezenţa mea umilitoare, vă sfătuiesc din nou: răscumpăraţi umbră.

I-am întins săculeţul.

— Iată preţul!

— Ah, nu!

Am oftat din greu, spunând:

— Bine, domnule, atunci să ne despărţim, și te rog să nu-mi mai ieși niciodată în cale. Lumea este destul de încăpătoare pentru noi amândoi.

El zâmbi, și-mi răspunse:

— Plec, domnule. Însă mai înainte, vreau să vă arăt cum să mă chemaţi, dacă o să aveţi nevoie de mine, cândva, de cel mai supus servitor al domniei voastre. Nu aveţi decât să scuturaţi săculeţul acesta, astfel încât monedele de aur, care nu se termină niciodată, să zăngănească; la sunetul acesta apar într-o clipă.

În lumea noastră orice om se gândește la binele său.

După cum vedeţi, eu mă gândesc în același timp și la al domniei voastre, căci vă dau în felul acesta o putere nemaipomenită. Ah, săculeţul ăsta! Chiar dacă umbra domniei voastre ar fi fost mâncată de molii, săculeţul ne-ar fi ţinut legaţi unul de celălalt. Pe scurt, ceea ce ne leagă este aurul meu; puteţi dispune de servitorul domniei voastre de la orice depărtare. Știţi bine cât de folositor poate fi prietenilor mei și că bogăţii se împacă foarte bine cu mine, de lucrul acestav-aţi convins personal. În ceea ce privește umbra dumneavoastră, domnule, ţineţi bine minte, că n-o s-o aveţi niciodată decât cu o singură condiţie!

Atunci, îmi apărură în faţă, chipurile unora dintre cunoscuţii mei. L-am întrebat repede:

— Domnul John ţi-a dat vreo semnătură?

El zâmbi:

— Nu era nevoie de la un prieten atât de bun.

— Pe legea mea, aș vrea să știu unde se află.

Atunci omul în gri vârî, după ce stătu puţin pe gânduri, mina în buzunar, de unde scoase, trăgând de păr, figura palidă și pocită a lui Thomas John, ale cărui buze învineţite de cadavru, mișcându-se, rosteau înspăimântătoarele cuvinte:

„Justo judicio
Dei judecatus sum;
justo judicio
Dei condemnatus sum”[8].

M-am îngrozit și aruncând săculeţul zornăitor în prăpastie, i-am zvârlit aceste cuvinte:

— Îţi poruncesc, demone, în numele lui Dumnezeu, pleacă de aici, și să nu mai apari niciodată în faţa ochilor mei!…

El se ridică posomorât și dispăru numaidecât după stâncile care mărgineau locul acela sălbatic.

IX

Stăteam acolo fără umbră și fără bani. În schimb mi se luase o mare greutate de pe suflet, eram vesel. Dacă n-aș fi pierdut și iubirea sau dacă nu m-aş fi simţit vinovat de această pierdere, cred că m-aș fi putut socoti fericit. Nu știam însă cu ce să încep. Mi-am cercetat buzunarele în care am găsit câteva monede de aur.

Le-am numărat, râzând. Îmi lăsasem calul în vale, la han, și mi-era rușine să mă reîntorc.

Eram silit să aștept cel puţin până-n amurg: soarele era încă sus pe cer. M-am lungit la umbra unui copac și am adormit liniștit.

În vis mi-au apărut cele mai plăcute imagini într-un dans vesel. Cu o cunună de flori în păr, Mina a trecut pe lângă mine, zâmbindu-mi prietenos. Chiar și credinciosul Bendel mi-a apărut împodobit cu flori și m-a salutat zâmbind bucuros. I-am mai văzut și pe alţii; mi se pare că te-am zărit și pe tine, Chamisso, ca într-un vălmășag îndepărtat. Deși soarele strălucea puternic, nimeni nu avea umbră și ceea ce e mai curios era că nimeni nu părea nemulţumit din această pricină. Ne aflam parcă într-o dumbravă de palmieri plină de cântece și flori, de iubire și veselie. Nu puteam reţine și nici distinge bine chipurile, dar știu că visul îmi plăcea și mă temeam să nu mă trezesc. M-am trezit într-adevăr, dar am rămas cu ochii închiși pentru a mai păstra în suflet imaginile acelea minunate care se destrămau.

Când am deschis în sfârșit ochii, soarele era tot pe cer, dar la răsărit.

Dormisem toată noaptea. Era un semn că nu mai trebuia să mă reîntorc la han.

---

[8] „Am fost judecat după dreapta judecată a lui Dumnezeu; am fost condamnat după dreapta judecată a lui Dumnezeu” (în limba latină, în original).

Am renunţat cu inima împăcată la tot ce mai aveam acolo și m-am hotărât să plec pe jos, pe un drum care se furișa pe la poalele împodobite ale muntelui, lăsându-mă în voia sorţii. Nu m-am întors și nici nu m-am gândit să mă adresez lui

Bendel, pe care-l lăsasem bogat — lucru pe care l-aș fi putut face fără îndoială. Mă gândeam la noul meu rol pe care urma să-l ocup în societate. Costumul meu era foarte modest. Aveam o scurtă neagră și veche, pe care o purtasem și la Berlin și pe care o găsisem nu știu cum, în timpul călătoriei. Purtam o șapcă de călătorie și o pereche de ghete vechi. M-am ridicat, am rupt o creangă noduroasă dintr-un pom, ca amintire, și am pornit astfel în pribegie.

Într-o pădure, am întâlnit un ţăran bătrân care m-a salutat respectuos și cu care am intrat în vorbă. La început, ca orice călător curios, m-am interesat încotro duce drumul, apoi de regiune și de locuitorii ei, de bogăţiile munţilor și de multe altele. Bătrânul mi-a răspuns vorbind din belșug și cu multă înţelepciune.

Când am ajuns la albia unui torent, care inundase o bună bucată de pădure, mi-am dat seama cu spaimă că locul era plin de soare. L-am lăsat pe ţăran să treacă înaintea mea, dar când a ajuns în mijlocul apei s-a oprit deodată și s-a întors spre mine să-mi arate cum s-a produs inundaţia. Atunci observă imediat că-mi lipsește umbra și se opri la mijlocul povestirii.

— Dar ce-i asta? Domnul n-are umbră!

— Din păcate! Din păcate! i-am răspuns eu, oftând. În timpul unei boli grele, de care am zăcut foarte mult, mi-au căzut, unghiile, părul și umbră. Privește și dumneata, unchiule; la vârsta mea, părul care mi-a crescut este alb; unghiile sunt foarte scurte, iar umbra nu vrea să mai crească deloc.

— Ei! făcu bătrânul, dând din cap, n-ai umbră și asta nu e bine. De bună seamă că a fost o boală tare grea…

Nu mai continuă povestirea începută; la prima cotitură de drum mă părăsi fără niciun cuvânt. Veselia îmi pieri și lacrimi amare începură să-mi curgă din nou pe obraz.

Cu inima zdrobită mi-am continuat drumul ferindu-mă să mai întâlnesc oameni. Poposeam în locurile cele mai întunecoase din pădure și când dădeam de vreun luminiș scăldat în soare, trebuia să aștept uneori ceasuri întregi, ca să nu fiu zărit de oameni. Noaptea, mă adăposteam prin sate. De fapt mergeam în căutarea unei mine în munţii aceia unde speram că voi putea lucra sub pământ.

Căci pe lângă faptul că, acuma, eram silit să mă întreţin singur, îmi dădeam seama că numai o muncă încordată ar putea să-mi alunge gândurile sfâşietoare.

Două zile ploioase mi-au ușurat călătoria, dar mi-au distrus ghetele, ale căror tălpi erau destul de bune pentru contele Petre, dar nu pentru un biet călător. Ajunsesem să umblu în picioarele goale. Trebuia să-mi procur o pereche de ghete. Le-am cumpărat în dimineaţa următoare dintr-un bâlci, de la o dugheană unde atârnau fel de fel de ghete vechi și noi. Le-am ales cu grijă şi m-am tocmit mult. A trebuit să renunţ la o pereche nouă, care îmi plăcea, dar era prea scumpă. M-am mulţumit cu o pereche de cizme mai vechi, dar încă destul de bune, pe care le-am luat și am plătit unui tânăr cu bucle blonde, care ţinea dugheana și care mi-a zâmbit,

urându-mi drum bun. M-am încălţat cu cizmele și am ieșit din târg pe partea dinspre miazănoapte.

Eram cufundat în gânduri și abia zăream pe unde calc, deoarece mă tot gândeam la mina pe care trebuia s-o găsesc chiar în noaptea aceea și unde nu știam cum să mă prezint. Nu făcusem încă nici două sute de pași, când am observat că am pierdut drumul. Uitându-mă împrejur, am văzut că mă aflu într-o pădure seculară de brazi în care nu pătrunsese, încă, nicio secure.

Am mai făcut câţiva pași și m-am pomenit înconjurat de stânci pleșuve, acoperite numai cu mușchi și buruieni și unde am dat de zăpadă și de întinderi de gheaţă. Era tare frig. Am privit îndărăt; pădurea dispăruse. Am mai făcut câţiva pași; în jurul meu domnea o liniște de moarte.

Cât vedeai cu ochii — gheţari acoperiţi de ceaţă groasă. Soarele plutea sângeriu la marginea orizontului. Frigul era de neîndurat. Nu-mi dădeam seama ce se întâmplase cu mine; gerul năprasnic mă silea să iuţesc pașii și auzeam numai vâjâitul unor ape îndepărtate. Am mai făcut un pas și m-am pomenit pe coasta de gheaţă a unui ocean. Turme nenumărate de foci se aruncară mugind în valurile oceanului din faţa mea. Am pornit de-a lungul coastei până ce am dat din nou de stânci, de păduri de mesteceni și de brazi.

Am mai alergat vreo câteva minute drept înainte. Căldura devenise înăbușitoare. Am privit în jur. Eram în mijlocul unor lanuri de orez, minunat plantate, între duzi. M-am așezat la umbra lor; m-am uitat la ceas; nu părăsisem bâlciul decât de un sfert de oră. Credeam că visez. M-am mușcat de deget ca să mă trezesc, dar eram treaz. Am închis ochii să-mi vin în fire. Am auzit oameni rostind pe nas cuvinte ciudate. Am deschis ochii. Doi chinezi, ușor de recunoscut după înfăţișarea lor asiatică, și după veșminte, îmi vorbeau în limba lor, cu obișnuitele plecăciuni. Am tresărit speriat și m-am dat doi pași înapoi. Nu-i mai văzui. Peisajul se schimbase cu totul: în locul lanurilor de orez, erau copaci și păduri. Am cercetat pomii și ierburile ce înfloreau în jurul meu. Am recunoscut plante din Asia de sud-est. Am vrut să mă apropii de un pom și am făcut un pas.

Peisajul s-a schimbat iarăși. Dacă am văzut așa, am început să pășesc ca un recrut la instrucţie care îşi calculează pașii și merge cu grijă. Prin faţa mea se perindau mereu alte și alte ogoare minunate, câmpii, livezi, munţi, stepe și pustiuri. Nu mai era nicio îndoială: aveam în picioare cizme fermecate.

X

Profund mișcat, am căzut în genunchi, vărsând lacrimi de recunoștinţă, căci deodată mi se deschidea un nou viitor. Alungat, din mijlocul oamenilor, din cauza unei greșeli tinerești, mi se dădea cel puţin posibilitatea să trăiesc în mijlocul naturii pe care o iubeam atât de mult; pământul mi se oferea ca o grădină bogată în care să trăiesc, luând studiul drept călăuză și izvor al puterii și având ca scop în viaţă știinţa. N-am luat o hotărâre. Am căutat însă, atunci, să îndeplinesc întocmai, printr-o muncă serioasă și perseverentă, ceea ce în clipa aceea apăruse în faţa ochilor

mei sufletești și cu cât. Mă apropiam mai mult de acest ideal, cu atât eram mai mulţumit de mine însumi.

Am pornit la drum, ca să arunc o privire asupra câmpului de pe care aveam să strâng roadele.

Mă aflam pe înălţimile Tibetului, iar soarele pe care îl văzusem răsărind de câtăva vreme se și pregătea, aici, să apună: am parcurs Asia de la est la vest, am ajuns soarele din urmă, și iată-mă în Africa. Am cercetat-o cu luare-aminte, măsurând-o în lung și-n lat. În Egipt, după ce am privit cu uimire templele și vechile piramide, am zărit, nu departe de acolo, în deșert, Teba cea cu o sută de porţi și peșterile unde locuiseră anahoreţii creștini. O voce lăuntrică mi-a șoptit deslușit: „Acolo va fi casa ta!” Mi-am ales o peșteră dintre cele mai singuratice, care era pe cât de încăpătoare și de potrivită pentru mine, pe atât de apărată de șacali. Apoi am plecat mai departe.

Am trecut în Europa pe la Coloanele lui Hercule[9] și după ce am cutreierat provinciile din sud și din nord, am trecut prin nordul Asiei peste gheţurile polare spre Groenlanda și America, am cutreierat amândouă continentele acestea și iarna, care începuse să bântuie în sud, m-a gonit repede, de la capul Horn îndărăt spre nord. Am zăbovit în Asia Orientală până ce s-a luminat de ziuă și, după ce m-am odihnit, mi-am continuat drumul. Am cutreierat, de-a lungul celor două

Americi, lanţul de munţi care ating cele mai mari înălţimi de pe glob. Am pășit încet și cu băgare de seamă de pe un pisc pe altul, trecând peste vulcani în erupţie și peste creste înzăpezite, adeseori suflând din greu, până am ajuns la muntele Ellias[10] și am sărit, peste strâmtoarea Behring în Asia. Aici am mers de-a lungul coastei de răsărit, cu nenumăratele ei cotituri, cercetând cu o deosebită atenţie care dintre insule mi-ar fi mai accesibilă. Cizmele mele fermecate m-au trecut de pe peninsula Malaca în Sumatra, Java, Bali și Lamboc. Am căutat, riscându-mi viaţa, să găsesc printre mulţimea aceasta de insule mici și de stânci o trecere la nord-vest, către Borneo și celelalte insule ale acestui arhipelag, dar n-am reușit deși am făcut încercări dintre cele mai curajoase. A trebuit să renunţ. M-am așezat aşadar pe cea mai îndepărtată limbă de pământ a insulei Lamboc și, întors spre sud-est, am plâns ca și când aș fi fost pe după gratiile unei închisori, deoarece dădusem atât de repede peste o piedică. Noua Olandă[11] – care este atât de minunată și a cărei cunoaştere este atât de necesară pentru geografia și bogăţia globului pământesc — cu plantele și animalele ei, cu Marea Sudului și cu insulele sale de corali, toate îmi erau interzise. În felul acesta, chiar de la început, opera la care meditam și pe care urma s-o făuresc era condamnată să rămână neterminată. Vai, dragul meu Adalbert, ce se alege din truda omenească!

Am încercat de mai multe ori, pe o iarnă năprasnică, să străbat emisfera sudică

---

[9] Lumea antică denumea astfel strâmtoarea Gibraltar.

[10] Înălțime în munții Alegani din America de Nord.

[11] Vechea denumire a Australiei.

de la Capul Horn până la ţara lui Van Dimen și până la Noua Olandă, peste gheţurile polare, fără să mă preocupe cum m-aș mai putea întoarce. Deși se putea ca acest pământ groaznic să mă închidă ca un capac de coșciug, am călcat cu un curaj nebun pe gheţurile plutitoare — sfidând frigul și apa.

Totul a fost în zadar; n-am ajuns în Noua Olandă. De atunci, mă reîntorceam adesea pe insula Lamboc, unde mă așezam pe cea mai îndepărtată limbă de pământ și plângeam cu lacrimi amare, ca la zăbrelele de nezdruncinat ale închisorii mele.

În sfârșit, am părăsit aceste locuri și am intrat din nou în centrul Asiei cu inima zdrobită, am străbătut-o urmărind revărsatul zorilor spre apus, ajungând chiar în noaptea aceea în Teba, la locuinţa care-mi fusese hărăzită și pe la care trecusem cu o zi mai înainte, în timpul după-amiezii.

După ce m-am odihnit puţin, deoarece în Europa era ziuă, prima mea grijă a fost să-mi procur tot ce-mi era necesar. Înainte de toate, niște piedici pentru cizmele mele, căci mi-am dat seama cât era de neplăcut să nu-ţi poţi încetini pașii decât descălţându-te, pentru a putea cerceta pe îndelete lucrurile de care te apropii.

Mi-am îndeplinit dorinţa încălţându-mi peste cizme o pereche de papuci. Cu timpul ajunsesem să am chiar două perechi de papuci, deoarece aruncam din picioare o pereche fără să mai am timp s-o ridic, ori de câte ori oamenii sau fiarele mă speriau în timpul cercetărilor mele botanice. Ceasornicul meu, prea bun pentru durata scurtă a drumurilor mele, era un cronometru excelent. Mai aveam nevoie de un sextant., de câteva instrumente de fizică și de cărţi.

Pentru a mi le procura, am făcut câteva drumuri primejdioase la Londra și

Paris, ajutat de umbra unei ceti binevoitoare. După ce am terminat aurul care-mi mai rămăsese, am folosit în loc de bani fildeșul pe care-l găseam cu ușurinţă în

Africa, deși eram obligat să aleg întotdeauna colţii cei mai mici, ca să-i pot duce.

În sfârșit, având toate cele necesare mi-am început noua viaţă de iubitor al științei.

Am colindat pământul în lung și-n lat, măsurând când înălţimile, când temperatura izvoarelor și a aerului, studiind animalele și plantele și alergând de la ecuator la pol și de la un continent la altul ca să compar rezultatele între ele.

Hrana mea obișnuită se compunea din ouă de struţ african, sau de păsări din mările nordice și din banane sau alte fructe pe care le culegeam din palmierii tropicali. În lipsă de fericire, întrebuinţam un surogat numit nikotiana, iar pentru a înlocui sentimentele de dragoste și prietenie, aveam un căţeluș care îmi păzea vizuina din Teba, și care, de câte ori mă reîntorceam încărcat cu noi comori, îmi sărea vesel înainte, făcându-mă să uit că sunt singur pe lume.

Dar încă o aventură avea să mă aducă din nou printre oameni.

XI

Într-o zi, cu papucii trași peste cizme, adunam de pe coastele Norvegiei alge și licheni, când, deodată, de după stâncă îmi ieși înainte un urs polar. Zvârlind

papucii, am vrut să trec pe o insulă din faţa mea punând piciorul pe o stâncă ieșită din valuri. Am pus un picior pe stâncă, dar am alunecat și am căzut în mare, deoarece din neatenţie, la celălalt picior îmi rămăsese agăţat unul din papuci.

Am simţit că mă cuprinde un frig de moarte și abia am reușit să scap cu viaţă. De îndată ce am pus piciorul pe pământ, am luat-o la goană cât mă ţineau puterile, către deșertul Libiei, ca să mă usuc la soare. Dar soarele mi-a încins capul atât de tare, încât m-am îmbolnăvit, și am pornit ameţit iar spre nord. Și, ca să scap de ameţeala aceea, am pornit-o repede, dar cu pași nesiguri de la apus la răsărit și de la răsărit la apus. Treceam rând pe rând de la zi la noapte și de la vară la iarnă.

Nu știu cât timp am rătăcit așa. O febră cumplită îmi mistuia trupul.

Simţeam că-mi pierd cunoștinţa. Spre nenorocirea mea, în timp ce alergam așa în neștire, am călcat pe piciorul cuiva. Probabil că i-am produs o mare durere, căci m-am pomenit îmbrâncit și am căzut jos.

Când mi-am recăpătat cunoștinţa, zăceam într-un pat moale și călduros, așezat lângă alte paturi la fel, într-un salon larg și luminos. Cineva ședea la căpătâiul meu. Un grup de oameni mergeau de la un pat la altul. S-au oprit apoi și la al meu. Vorbeau despre mine, dar mă numeau Numărul Doisprezece. Cu toate astea la picioarele mele, pe perete, pe o placă de marmură neagră, stătea scris cu litere mari de aur, numele meu. Nu era nicio amăgire; era chiar așa scris:

PETER SCHLEMIHL

În afară de numele meu pe placă mai era scris încă ceva. Eram însă prea slăbit pentru a putea desluși. Am închis din nou ochii. Am auzit citindu-se ceva în care era vorba de Peter Schlemihl, dar nu puteam înţelege sensul. În faţa patului meu apăru un om cu un zâmbet prietenos pe faţă și o femeie frumoasă, în rochie neagră. Figurile nu-mi erau străine; dar nu le puteam recunoaşte.

A trecut câtva timp și mi-am revenit în puteri.

Mă numeam Numărul Doisprezece și Numărul Doisprezece din cauza bărbii sale lungi trecea drept evreu; totuși aveam o îngrijire aleasă.

Faptul că nu aveam umbră părea că nu fusese observat. Cizmele mele se aflau în siguranţă după cum am fost asigurat, împreună cu celelalte lucruri ce sau găsit asupra mea, când fusesem adus aici. Și urmau să-mi fie înapoiate după însănătoșire. Clădirea în care zăceam bolnav se numea Schlemihlium; iar rândurile pe care eu, Peter Schlemihl, le citisem pe placa aceea de marmură erau un fel de binecuvântare pentru Peter Schlemihl, autorul și binefăcătorul acestui așezământ. Omul prietenos pe care-l văzusem la căpătâiul meu era Bendel, iar femeia frumoasă, Mina.

M-am însănătoșit pe nesimţite în Schlemihlium, și am aflat o mulţime de lucruri. Mă găseam în orașul natal al lui Bendel, unde acesta întemeiase pe numele meu, cu restul aurului blestemat, acest spital, condus chiar de el, pentru oamenii nenorociţi. Mina rămăsese văduvă. Un scandalos proces penal îl costase viaţa pe domnul Rascal, pe ea cea mai mare parte din avere.

Părinţii ei muriseră. Mina se retrăsese aici și trăia cu frica lui Dumnezeu, ocupându-se cu opera de binefacere.

Într-o zi, discută la patul Numărului Doisprezece cu domnul Bendel:

— Nobilă doamnă, de ce vă primejduiţi viaţa atât de des, venind în aerul acesta infectat? Oare viaţa dumneavoastră este atât de amară, încât să doriţi moartea?

— Nu, domnule Bendel; de când mi s-au spulberat, toate visele, m-am trezit la realitate și mă simt foarte bine. De atunci nu mai doresc moartea, dar nici nu mă tem de ea. Acum, mă gândesc cu seninătate atât la trecut cât și la viitor. Nu este oare și pentru dumneata o mare fericire să slujești cu credinţă pe stăpânul și prietenul dumitale?

— Ba da, nobilă doamnă, lăudat fie Domnul. Cu toate astea, nu pot spune că cele petrecute până acum n-au fost minunate. Am băut fără nicio chibzuială din cupa plină și binele și răul. Acum cupa s-a golit. S-ar putea crede că totul a fost doar o încercare și că abia acum, după ce am fost înzestraţi cu o înţeleaptă înţelegere, putem aștepta adevăratul început. Atunci, începutul acesta se prezenta cu totul altfel și noi, deși nu dorim să retrăim iluziile din trecut, totuși ne bucurăm că le-am trăit. De asemenea, am credinţa că vechiului nostru prieten îi merge acum mai bine decât. Odinioară.

— Și eu am aceeași credinţă, răspunse frumoasa văduvă.

Apoi se depărtară amândoi.

Această convorbire m-a impresionat adânc, dar nu mă puteam decide dacă e mai bine să spun cine sunt sau să plec. Totuși, m-am hotărât. Am cerut hârtie și creion și am scris următoarele cuvinte:

„Într-adevăr și vechiului vostru prieten îi merge acum mai bine decât altă dată, și dacă uneori mai este încă trist e din pricina remușcărilor pentru cele întâmplate”.

După aceea mi-am cerut hainele, susţinând că mă simt în putere. Mi s-a adus cheia de la dulăpiorul de lângă pat, în care mi-am găsit toate lucrurile. M-am îmbrăcat, mi-am pus pe umăr cutia botanică în care am găsit cu plăcere lichenii nordici, mi-am îmbrăcat scurta, mi-am tras cizmele, am pus bileţelul pe pat și deschizând ușa, am pornit cu pași mari spre Teba.

Cum mergeam așa, de-a lungul coastei siriene, pe drumul pe care mersesem și ultima dată, m-am pomenit că-mi iese înainte sărmanul meu Figaro, căţelușul care mă așteptase atâta vreme și care plecase, singur, în căutarea mea.

M-am oprit și l-am chemat. Bietul căţel începu să schelălăie și să sară în sus de bucurie. Impresionat până la lacrimi l-am luat în braţe, căci ar fi fost imposibil să mă urmeze pe jos, și am pornit mai departe spre casă.

Am găsit totul așa cum lăsasem și, încetul cu încetul, prinzând puteri, m-am reîntors la ocupaţiile mele de mai înainte, la vechiul meu fel de viaţă. Numai că de atunci m-am ferit de frigul polar, atât de neprielnic pentru mine.

Și așa, dragă Chamisso, trăiesc și astăzi. Cizmele mele nu se uzează, așa după cum mă făcuse să mă tem, la început, opera savantă a renumitului

Tieckius, *De rebus gestis Pollicilli*[12], Puterea lor rămâne neschimbată; numai puterile mele mă părăsesc. Am însă mângâierea de a le fi întrebuinţat într-un scop dintre cele mai nobile. Atât cât mi-au permis cizmele, am cunoscut mai temeinic decât oricare alt om, pământul, configuraţia sa geografică, înălţimile lui, temperatura, schimbările atmosferice, fenomenele puterii magnetice, vieţuitoarele și, în special, regnul vegetal. Am consemnat faptele în mai multe volume, cât se poate de exact și într-o perfectă ordine, expunând concluziile și părerile mele în câteva tratate. Am cercetat geografia Africii Centrale și a regiunilor polare de nord.

Asiei Centrale și a coastelor ei de răsărit. Volumul meu: *Historia stirpium plantarum ultriusque orbis*[13] reprezintă doar un amplu fragment din opera *Flora universalis terrae*[14] și o verigă principală a lucrării mele, *Systema naturae*[15]. Și, după părerea mea, sunt convins nu numai că am sporit cu mai mult de o treime numărul speciilor cunoscute, dar cred că am și contribuit cu ceva la cunoaşterea sistemului naturii și a geografiei plantelor. Acum lucrez cu încordare la opera mea despre faună. Voi avea grijă ca manuscrisele să fie depuse la Universitatea din Berlin, înainte de moartea mea.

Iar ţie, dragul meu Chamisso, îţi las moștenire această poveste minunată care ar putea, eventual, să folosească drept învăţătură multora dintre locuitorii acestui pământ, după ce eu voi fi dispărut. Tu însă, prietene, dacă vrei să trăiești printre oameni, învaţă să respecţi mai întâi umbra și numai apoi banul. Dacă dorești însă să trăiești numai prin tine și prin fiinţa ta, oh, atunci nu ai nevoie de niciun sfat.

EXPLICIT[16]

CUPRINS

Capitolul I	2
Capitolul II	6
Capitolul III	10
Capitolul IV	13
Capitolul V	19
Capitolul VI	23
Capitolul VII	27
Capitolul VIII	29
Capitolul IX	33
Capitolul X	35
Capitolul XI	37

---

[12] Aluzie la opera poetului romantic german Ludwig Tieck (1773-1853), Viața și faptele micului Thomas, zis Policar, basm în 3 acte, scris în 1811.

[13] Istoria familiilor plantelor de pretutindeni (în limba latină, in original).

[14] Flora întregului pământ (în limba latină, în original).

[15] Sistemul naturii (în limba latină, în original).

[16] Prescurtarea latinescului: Volumen explicitet est - Cartea s-a sfârșit.